

Kooperatif Postası

KARINCA

Aralık 2019 Yıl: 86 Sayı: 996 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

KARINCA

Aralık 2019 Yıl: 86 Sayı: 996 ISSN: 1300-1450

YERLİ MALİ HAFTASI KUTLANDI...

Ülkemizde her sene düzenli olarak Aralık ayında kutlanan Yerli Mali Haftası'nı kutladık. 12- 18 Aralık'ta tüm okullarda çeşitli etkinliklerle kutlanan hafta da tutumlu olmak ile yatırım yapmanın ayrıyeten yerli mali kullanmanın önemi vurgulandı. Milyonlarca öğrenci ve veli standların açıldığı ve yerel ürünlerin tüketici ile buluştuğu etkinliklerde hem alışveriş yapıyor hem de güzel havanın tadını çıkarıyor. Milli Eğitim Bakanlığı ("Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası"nı bu sene okullarda yeni bir hafta olarak, "yerli ürünün" temalı etkinliklerde kutlıyor. Ülkemizdeki okullarda Türkiye'de üretilen ve yurt dışına satılan ürünlerin tanıtımını yapması, bilgilendirme toplantıları gibi etkinlikler düzenlendi

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

TÜRKİYE KOOPERATİFLER FUARI DÜZENLENDİ

KARINCA

Yıl: 86 Sayı: 996
Aralık 2019
ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın Yayın Anlaşımı
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Yazın İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editorial Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Sertdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Hacı ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Doç. Dr. Mehmet BAŞ

İsare ve Yazgıya Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevler Mah. Turgut Reis Cad. No: 156
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Bölge Ofisi: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
adren@koopkur.org.tr

Hesaplarımız
T.C. Ziraat Bankası Cevizdere Şubesi
Hesap No: 797378-5003
IBAN : TR45 0010 0019 2507 9703 7850 03
Alınan Kartlar
Yıllık Abone Bedeli: 120 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollar)
24 a year, annual included Correspondence relating to
the review should be sent to
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın Yayın Anlaşımı
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına
Mebusevler Mah. Turgut Reis Cad. No: 156
06570 Çankaya - ANKARA
20 Mayıs 1970'de kurulan Kurum Kuruluşu Günü
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın Yayın Anlaşımı Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesi'ni yıllık dergi
"KARINCA" ile the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1971
Yazılarda savunan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler işlenir editlenir
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Tarihi
Yayın Süresi
Basım Tarihi
30 Aralık 2019

Basım Yeri & Tasarım
Atınyayın Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. 39055 Tel: (012) 384 44 12
İsare/KARINCA
atinyayayinmatbaasi@gmail.com

Bu Sayıda.....

Başyazı	1
TÜRKİYE KOOPERATİFLER FUARI ANKARA'DA ATO CONGRESSUM' DA DÜZENLENDİ.	3
HASAN YAYLI YENİ NESİL KOOPERATİFÇİLİK PANELİNDEN NOTLAR	11
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİFLERDE EK TASFİYE VE TASFİYEDEN DÖNÜŞ	17
SONER ALTAŞ KOOPERATİFLER YÖNÜNDEN TÜR DEĞİŞTİRME MODELİNE GENEL BİR BAKIŞ	21
YETER DEMİR USLU TÜRKİYE'DE JENERİK VE REFERANS İLAÇLARIN KULLANIMINA GENEL BİR BAKIŞ	26
VEDAT SADIOĞLU MALEZYA KOOPERATİFÇİLİĞİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	35
DEMET TAÇIOĞLU TOPLUMSAL CİNSİYET YARGILARININ KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	40

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Hacı ÖZÜDOĞRU
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemaladdin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maas, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Değerli Kooperatif Dostları;

İnsan Hakları Günü her yıl, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin **BM** Genel Kurulu tarafından 1948 yılında kabul edildiği gün olan 10 Aralık tarihinde kutlanmaktadır. Ayrıca 9 Aralık 1948'de Paris'te toplanan **BM** Genel Kurulu'nda soykırım suçunun önlenmesine ve cezalandırılmasına dair sözleşme de imzalanmıştır. Dolayısı ile BM tarafından kabul edilen iki insan hakları metni aralık ayının ikinci haftasına rastlamaktadır. Bu vesileyle Türk Dünyasının kanayan yarası Doğu Türkistan meselesine, Doğu Türkistan'da sistematik bir şekilde uygulanan insan hakları ihlallerine, soykırıma dikkatlerinizi bir kez daha çekmek istiyoruz.

Yıllardır dinleri, dilleri ve kültürleri yüzünden çeşitli baskılara maruz kalan Doğu Türkistanlı soydaş ve dindaşlarımızın özellikle son zamanlarda yoğunlaşan bir sindirme ve soykırım hamlesine maruz kaldıkları açıktır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin önce tamamen inkar ettiği, mızrak çuvala sığmayınca da sözde **“mesleki eğitim ve aşırılıkla mücadele”** adı altında meşrulaştırmaya çalıştığı post-modern Nazi kampları uygulaması, aydın, sanatçı ve bilim adamlarının sudan bahanelerle hapislerde süründürülmesi, Müslüman ailelerin evlerinde Komünist Partisi görevlilerinin **“zorunlu misafir”** olarak bulundurulması vb. pek çok insanlık dışı uygulama iki yıldır dünya kamuoyunun gündemindedir. Sahip olduğumuz imkanlarla bu konunun uluslararası kamuoyunun gündeminde sürekli sıcak kalmasını sağlamaya yönelik her türlü çaba takdire şayandır.

Bu çerçevede yaklaşık 24 milyon takipçisi olan Arsenal'li Türk futbolcu Mesut ÖZİL'in 13 Aralık 2019'da Twitter'da yayınladığı mesajı ile bu sorunun daha küresel olmasına, özellikle spor ve sanat camiasının hassasiyet göstermesini sağlamıştır.

1949'da Çin tarafından işgal edilen ve 1955'de **“Sinkiang Uygur Özerk Bölgesi”** adıyla Çin tarzı özerk bölgeye çevrilen Doğu Türkistan'da yaşayan ve çoğunluğu Uygur olmak üzere Kazak, Kırgız ve diğer Müslüman Türk unsurlardan oluşan Doğu Türkistan halkı son yıllarda daha önce eşi benzeri görülmemiş baskı ve zulüm politikalarına maruz durumdadır.

Çin Devleti, Doğu Türkistan Türklerini kitlesel bir biçimde sözde **“eğitim kampları”**nda tutmaktadır. Aydınlar, bilim adamları hapsedilmekte, müebbet ve idam cezalarına çarptırılmaktadırlar.

Daha düne kadar rektörlük yapan Taşpolat Tayip Bey idama mahkum edilmiş, Uygurların haklarını savunan bilim adamı İlham Tohti'ye müebbet hapis cezası verilmiştir.

Araştırmacılar yaklaşık olarak bir buçuk milyon kişinin yargılama olmaksızın kamplarda tutuklu bulunduğunu tahmin etmektedir. Bu tutuklular katı bir gözetim altında, psikolojik baskılara tabi tutulmakta, ana dillerini, dinlerini ve kültürlerini terk etmeye zorlanmaktadırlar.

Kampların dışındaki Müslüman Türk halk ise çok yoğun izleme sistemleri, kontrol noktaları ve kişilerin birbirlerini gözetlemeleri gibi temel insan haklarını alenen ayaklar altına alan yollarla büyük bir baskı altında yaşamaktadırlar. Son dönemde basına sızdırılan Çin belgelerinde kamplarla ilgili talimatlar ortaya çıkmış, asla merhamet gösterilmemesi emri ifşa edilmiştir. Ortaya çıkan söz konusu kılavuzda, “öğrenci” olarak nitelenen tutukluların Çin kültürüne asimilasyonu ve tutukluların sıkı gözetim altında tutulması için oluşturulan sistemin ayrıntılarını ortaya koymaktadır.

Bu şekilde devam etmesi hâlinde, emsali görülmemiş bir soykırıma dönüşecek olan bu uygulama ve baskıların gündeme getirilmesi, asla Çin’in iç işlerine karışmak olarak değerlendirilmemeli; ekonomik ve stratejik işbirliği düşünülerek milyonlarca Müslüman Türk’ün, tüm dünyanın gözü önünde asimilasyona uğramasına izin verilmemelidir.

Çin’in, Doğu Türkistan’da uzun süredir **“terörizm ve dinî aşırılık”** bahanesiyle devam ettirdiği bu ırkçı tutumundan, insan hakları ve inanç hürriyeti kısıtlamalarından ve **“yeniden eğitim kampları”** adıyla açık hava hapisanesi şeklinde kurduğu çağdaş Nazi işkence kamplarından bir an önce vazgeçmesi, yasadışı bir şekilde gözaltında tuttuğu bir milyondan fazla Müslüman Türk soydaşımızı serbest bırakması çağrısında bulunuyor; başta Türkiye Cumhuriyeti’nin yöneticileri olmak üzere uluslararası toplumu bu konuda duyarlı davranmaya ve çözüm üretmeye davet ediyoruz.

Doğu Türkistan’daki Müslüman Türk varlığına karşı yürütülen bu gayri insanî kampanyanın sona erdirilmesi ve kardeşlerimizin emperyalistlerin savaşında malzeme olmasına karşı çıkmamız gerekmektedir.

Doğu Türkistan diye bir yer olmadığını, Uygurların Türk olmadığını iddia ederek tarihi ve Türk kimliğini inkar eden Çin hükümetini; Türkiye ve diğer Türk devletleriyle iyi ilişkiler kurmak isteniyorsa bir an önce bu yoldan dönülmesi ve Doğu Türkistan’ın Türk kimliğini silme hevesinden vaz geçesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türk Konseyini, İslam Konferansı Teşkilatını ve Birleşmiş Milletleri Çin’e bu insanlık dışı uygulamaları sone erdirmesi için çağrıda bulunmalıdır.

Bu bağlamda, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının bu konuda ortak tavır geliştirmek için bir araya gelmelerinin acil bir görev olduğu açıktır.

İnanıyoruz ki; *Türk medeniyetinin bu muazzaz ve mukaddes beşiği, Kâşgarlı Mahmudların, Yusuf Has Hacıplerin, Osman Baturların, İsa Yusuf Alptekinlerin yurdu Türk ve Müslüman olarak kalacaktır. Türk dünyasının bu kadim medeniyet merkezinde yaşanan bu faciaya karşı ortak bir refleks üretmek gerek milli gerekse dini kimliğimizin zorunlu bir gereğidir.*

TÜRKİYE KOOPERATİFLER FUARI ANKARA'DA ATO CONGRESIUM' DA DÜZENLENDİ

Türkiye Kooperatifler Fuarı; 5 - 8 Aralık 2019, Ankara Ticaret Odası Congressium Fuar Merkezinde düzenlendi.

Fuarın bu yılki teması **“Kooperatiflerin Küresel Ekonomideki Yeri ”** idi.

Fuarın açılış oturumunda *Türkiye Milli Kooperatifler Birliği* ve *Kent-Koop Genel Başkanı Muammer Niksarlı*, *Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) Başkanı Abdülkadir Akgün*, *Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay* ve *Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan* konuştu.

Konuşmalarda son yıllarda izlenen politikaların neler olduğuna, üretim yurt dışına mal satmak için yapılan çalışmalara ve uluslararası ilişkilerin bu strateji üzerine kurulduğuna dikkat çekildi. Bunun yapılabilmesi için öncelikle ürünlerin dış pazarlarda kabul ettirilmesi gerektiği söylendi. Özellikle yurt dışında ürünlerimiz için güven ve süreklilik sağlanacağı, fiyat ve kalitenin tercih edilir hale getirileceği üzerinde duruldu.

Sonuç olarak devletinde desteğiyle kooperatiflerin bu işleri başaracağına inanıldığı belirtildi. Ayrıca, konuşmacılar gelecek dönemde mevzuata ilişkin sorunların çözüleceğine inandıklarını da vurguladı.

Konuşmaların ardından *Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay* ve *Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan*, fuardaki stantları gezerek ürünler hakkında bilgi aldı.

Fuarın hedefi;

- ✓ Kooperatiflerin ticaret yapma kapasitelerinin artırılması,
- ✓ Kooperatiflerin ihracat ağına dahil olarak milli üretimin dünyaya yayılması,

- ✓ Kooperatiflerin E-Ticaret ağına dahil edilmesi veya paylarının artırılması,
- ✓ Kooperatiflerin etkili yönetimi için bilgi edinilmesi,
- ✓ Vatandaş ve sektör üzerinde olumlu yönde algı oluşturulması.

Gerek kooperatifler ve gerekse vatandaş için bu fuarın faydaları şunlar oldu;

- ✓ Uygun fiyata, kaliteli kooperatif ürünlerine erişmek
- ✓ Gıdadan el sanatlarına pek çok çeşit ürünü bir arada bulabilmek
- ✓ Pek çok alanda faaliyet gösteren kooperatiflerin çalışmaları hakkında bilgi almak
- ✓ Kooperatifçilik alanındaki son gelişmeleri ve yenilikleri bir arada bulabilmek
- ✓ Düzenlenen paneller ile kooperatifçilik değerleri ve güncel kooperatifçilik uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmak
- ✓ Kaybolmaya yüz tutmuş mesleklerin icralarını görmek
- ✓ Çocuklar için düzenlenen alanda yapılan etkinlikler ile çocuklara birlikte çalışma kültürünü benimsetmek
- ✓ Yabancı kooperatif temsilcilerinin faaliyetleri hakkında bilgi almak
- ✓ Başarılı kooperatifçiler ile bir arada bulunmak, tecrübelerinden yararlanmak
- ✓ Bilinenden farklı kooperatifçilik uygulamalarını tanıma imkânı bulmak
- ✓ Yeni işbirlikleri kurmak
- ✓ İş bağlantıları kurmak, geliştirmek

Fuarda Düzenlenen Paneller

Uluslararası katılımında olduğu fuar kapsamında 3 gün boyunca düzenlenen panellerde dünyada kooperatifliğin geldiği nokta, kooperatiflerin ekonomimiz için önemi, ülke kooperatifçilik politikamız ve gelecek hedeflerimiz masaya yatırıldı. Güncel kooperatifçilik uygulamalarını ve kooperatif değerlerini gündeme taşımak amacıyla fuar süresince düzenlenen panellerin konu başlıkları şunlardır:

- **Uluslararası Kooperatif Uygulamaları**
- **Kooperatiflerin İç ve Dış Ticaret Hacimlerini Artırma Yöntemleri**
- **Yerli Üretimde Başarılı Kooperatif Hikâyeleri**

Fuardaki panellerden bir görüntü

Fuarda Kooperatifler için İkili Görüşme Alanları oluşturuldu

Kooperatiflerin ihracat konusunda somut adımlar atabilmesi amacıyla yabancı ülkelerin ilgili sektörlerinden alım heyetleri davet edilerek kooperatiflerle ikili görüşme yapmalarına imkan verildi. Önemli bankaların da yer aldığı B2B/İkili Görüşme Alanı'nda kooperatifler finansman türlerine ilişkin bilgiler de edinebilme şansı buldu.

Kooperatiflerimiz;

• Çeşitli ülkelerden katılan tarım ve gıda sektöründe faaliyet gösteren temsilcilerden oluşan alım heyeti,

• Perakende ticaret sektöründen katılan temsilciler,

• E-ticaret firmalarından katılan temsilciler

ile ikili görüşmeler için ayrılan özel alanda ikili görüşme yapabilme fırsatı buldu.

Fuar Boyunca Çocuk Etkinlikleri Gerçekleştirildi

Fuarı ziyaret eden çocuklar için hazırlanan alanda, çocuklarımıza kooperatifleri tanıtmak ve kooperatif işbirliği mantığını oyun ve etkinlikler ile benimsetmek amacıyla tiyatro oyunu, atölye çalışmaları ve animasyon gösterileri düzenlendi.

Uluslararası stantlardan Bosna Hersek standı

Fuarda stant açanlar

Fuarda Stant açanlar başta **Türkiye Milli Kooperatifler Birliği**, **Türk Kooperatifçilik Kurumu**, **Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği**, **Türkiye Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Merkez Birliği** olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanından 171 kooperatif fuarda stant açarak ürünlerini tanıttı.

Fiskobirlik standı

Tariş standı

Pankobirlik Torku standı

Türkiye Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Merkez Birliği standı

**Türkiye Milli
Kooperatifler
Birliği
standından**

Kadın Kooperatif standlarından

Kadın Kooperatif standlarından

Türk Kooperatifçilik Kurumu standından

YENİ NESİL KOOPERATİFÇİLİK PANELİNDEN NOTLAR

Hasan YAYLI*

Kırıkkale Üniversite Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Topluluğu ve Kurumumuzun işbirliği ile 06 Aralık 2019 günü Kırıkkale Üniversitesi İİBF Zafer salonunda

“ Yeni Nesil Kooperatifiçilik “

konulu bir panel düzenlendi.

Panele konuşmacı olarak Türk Kooperatifiçilik Kurumu Yönetim Kurulu Üyeleri ve Ankara Hacı Bayram Veli üniversitesi Öğretim üyeleri, **Prof.Dr. Nevzat Aypek** ve **Prof Dr. Haşim Özüdoğru** ile Kırıkkale Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesi **Prof.Dr Hasan Yaylı** katıldı.

• *Prof.Dr., Kırıkkale Üniversitesi İİBF SBKY Bölümü Öğretim Üyesi*

Panel önce Kurumumuz yönetim kurulu başkanı **Prof Dr Ali Fuat ERSOY** ve Kırıkkale Üniversitesi İİBF Dekanı **Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR**'in açılış konuşmaları ile başlamış ve ardından panelistlerin konuşmaları ile devam etmiştir.

Panel kapsamında ilk sunumu **Prof.Dr. Hasan Yaylı** gerçekleştirmiştir.

Yaylı konuşmasında, kooperatifçiliğin, toplumsal dayanışmayı ve toplumun birlik olgusunu güçlendirdiğini, bundan dolayı da güven duygusunu zorunlu kılan bir planlama olduğunu vurgulayarak toplumsal genetiğimizde var olan yardımlaşma mekanizmalarının kurumsallaşmasını sağlayacak bir organizasyon olarak kooperatiflerin günümüzde önem arz eden bir iktisadi girişim olduğu tespitinin altının çizmiştir.

Yaylı konuşmasında kooperatifçiliğin Dünya ölçeğindeki ekonomik büyüklüğünü kooperatifçilik endeksi verileri üzerinden özetlemiş ve ekonomik gelişme endeksi ile kooperatifçilik endeksi arasında var olan doğrusal ilişkiye dikkat çekmiştir.

Panelin ikinci konuşmacısı olan **Prof.Dr. Haşim Özdoğru**, Yeni Nesil Kooperatifçilik alanında yapılan uygulamalardan, kooperatifçiliğin her alanda yaygınlaşmasından ve kooperatiflerin ekonomik ve sosyal güçlerinden bahseden bir çerçevede konuşmasına başlamıştır.

Özdoğru Gelişmiş ülkeler kooperatifçiliğe gereken önemi vermekteyken ülkemizde kooperatifçiliğin gerekli önemi görmediğinin altını çizmektedir.

Neden insanlar kooperatif kuruyorlar? Sorusuna ise *Özüdoğru*; insanların, tek başlarına yapamayacakları işleri birlik ve beraberlik oluşturarak, ortak bir amaca beraber ulaşabilmek için ekonomik boyutları da göz önüne alarak ekonomik bir örgüt kurma ihtiyacını karşılamamanın kooperatif işletmelerin kuruluşunun temel nedeni olduğu tespiti ile cevaplamıştır.

Kooperatifçilik, birlikte yapılan bir organizasyon olduğu için kooperatif üyelerinin birbirleri ile güven duygusu içerisinde olması gerektiğini ifade eden **Prof. Dr.Özüdoğru:**

“Birçok alanda kooperatifin olduğunu ve bunlardan en yaygın olanlarının, tarımsal alanda faaliyet gösteren kooperatifler, turizm alanında faaliyet gösteren kooperatifler gibi kooperatifler kurularak işletmeyi yönetmeye yönelik olarak bireylerin birbirleri arasındaki iletişimin güven duygusuyla ön plana çıktığını” dile getiriyor.

“Dünyaca kabul görmüş kooperatifçilik ilkeleri ülkeler bazında da yaygınlaşmaktadır. Kooperatifleri dini, sosyal, cinsiyet ayrımı gözetmez ve her düşünceden insanın bu alanda çalışmalar yapabilirler ve kooperatifin ilkelerine ve amaçlarına uygun bir şekilde hareket ederek kooperatiflere üye olabilirler.

Bir kooperatife üye olurken sözleşmelerde belirtilen oranda sermaye payı ve tüm üyelerin dış kaynaklarla yapılan para aktarım mekanizmalarıyla birlikte hareket ettiğini görmekteyiz. Kooperatiflerde tarafsızlık ilkesi vardır, demokratik yönetim ilkesiyle bağdaşan organizasyonlardır. Kooperatiflerin diğer bir ilkesi de eğitimin geliştirilmesi hareketidir.

Kooperatif ortaklarına kooperatif bilincini aşlamak için insanlara eğitim verilmesi, kooperatiflerin diğer kooperatifler ile de işbirliği içinde olması ve bu yolla kooperatifleri güçlenebilmektedir. İnsanların bu sayede bölgesel bazda ve ülkesel bazda kooperatif oluşturabileceklerdir.

Kooperatiflerin topluma karşı sorumluluk ilkesi çerçevesinde bazı yükümlülükleri vardır. Bunlar, üyeler arasında sağlanan, onaylanan politikalara göre faaliyetlerini yürüterek çalışmalarını gerçekleştirmektedir.

Kooperatifler, kar amacı güden diğer şirketlerin aksine tamamıyla ortakların ekonomik durumunu güçlendirmek için oluşturulmuştur. İşletmelerin ortakları tarafından demokratik yönetilmeleri de kooperatifin temel felsefesi içerisinde yer almaktadır.

Sermaye şirketlerinde kar vardır ve ortakların belirtilen orandaki sermaye paylarına göre değişebilmektedir. Kooperatiflerde ise kar yoktur, ortakların verimliliği oranında kar sağlama amacı vardır.

Geleneksel anlamda kooperatiflere bakıldığında lokal bazda, ülkeler arasında göz önüne alındığında, kooperatiflerin tarım alanında örgütlendiğini, bunun nedeninin ise dünya nüfusunun beslenmesinde önemli bir araç olduğu için kooperatiflerin de tarımsal alanda yoğun olduğunu, yoğunlaştığını görmekteyiz.

Yeni Nesil Kooperatiflere bakıldığında ise dünyada daha değerli olan, enerji gibi, eğitim gibi alanlarda kooperatifler aracılığıyla faaliyetini sürdürmektedir.

Yeni Nesil olarak tabir edilen kooperatifler, ülkemizdeki 1163 sayılı kooperatif mevzuatıyla ön plana çıkmaktadır.

1163 sayılı yasaya yeni nesil kooperatifler olarak, eğitim kooperatifi, yenilenebilir enerji kooperatifi, işletme kooperatifi, karşılıklı sigorta kooperatifi, gayrimenkul işletme kooperatifi, hizmet kooperatifi, çocuk bakım kooperatifi adı altında maddeler eklenmiştir.

Fakat bunlar geleneksel kooperatiflerden farklı kooperatiflerdir. Yenilenebilir enerji üretim kooperatifleri, kooperatifçilik potansiyeli yüksek yeni alanlarda çalışmalar yapılarak bu çalışmaların özendirilmesi gerektiğine yönelik madde eklemiştir.

Yenilenebilir enerji kooperatifleri kuruluş çalışmalarının başladığını da görmekteyiz. Artan enerji ihtiyacını karşılayabilmek için yenilenebilir enerji kooperatiflerine ihtiyaç vardır.

Teknolojinin ilerlemesine bağlı olarak enerji ihtiyacı hat safhada ve petrol ve doğalgaz gibi fosillerin rezervleri yetersiz olması, enerji faaliyetlerinde dışa bağımlılık, sebebiyetleriyle enerji ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik kooperatiflerin açılmasına ihtiyaç vardır. Bu kooperatiflerin açılmasıyla gerekli enerji ihtiyacının karşılanmasında önemli mesafeler kat edilebilecektir.

Yenilenebilir enerji kooperatifleri alanındaki başarılı örnekler bakıldığında Amerika Birleşik Devletlerini örnek olarak verebiliriz, Amerika'nın 47 eyaletinde elektrik ihtiyacını açılan bu kooperatifler aracılığıyla sağladığını görmekteyiz. Diğer bir ülke olan Almanya da ise güneş panellerinin kullanıldığını, Danimarka'da rüzgar gücüyle elektrik enerjisinin karşılandığını görmekteyiz. Türkiye 'de ise yenilenebilir enerji alanında Ticaret Bakanlığı öncülüğünde kooperatif sayısının 30 a yaklaştığını ve bu kooperatifler arasında Kayseri de ki yenilenebilir enerji alanında kurulan kooperatifin önem taşıdığını görmekteyiz.

Sonuç olarak 'Yeni Nesil Kooperatifler' daha güçlü pazarlama gücü, daha güvenilir pazar, iş ve gelir imkanları yarattığını ifade edebiliriz. Büyük şirketlerin yapamadığı hizmetlerin yine bu işletmeler tarafından yapıldığını söyleyebiliriz diyebiliriz."

Panelin son konuşmacısı olan Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr Nevzat Aypek**, yeni nesil kooperatifçilik hakkında görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir;

“Kooperatif denilince farklı işletmelerden bahsedilmektedir. İçinde bulunduğumuz durum bilim çağı, bilişim çağı, bilgi çağı olarak isimlendirilmektedir.

Genel ekonomideki gelişmeler, bilgi çağı bilişim çağı küreselleşmeyi getirmektedir. Küreselleşmeyle birlikte tüm dünya karar anına gidiyor ve böylelikle piyasa ekonomileri oluşuyor, piyasa ekonomisinin varlığı ise ölçek ekonomisinin varlığını ifade etmektedir.

Ölçek ekonomilerinin ortaya çıkmasının asıl sebebi piyasalardaki rekabet halindeki işbirliğinden kaynaklanmakta ve bu rekabet uluslararası alana yayılmaktadır.

İşletmelerin birleşme süreçlerinden bir tanesinin de kooperatifleşmedir ve bu birleşmeyle birlikte ölçek ekonomileri meydana gelmekte bunun sonucunda da maliyet minimizasyonu sağlanabileceğini savunulmaktadır.

Yeni Nesil Kooperatifler ise tüm işletmelerin finansman sorunlarına, kaynakların kıtlığı, isteklerin sınırsızlığı düalitesine bir çözüm arayışı getirmekte ve işletmelerin tüm bu sorunlarını kolaylaştırabilecek çözümler üretebilmektedir. Bunu da kitle planlaması yoluyla birlikte yapabileceklerdir.

Kitle planlamasının 2 tip kaynak kullanma yolu vardır, bunların: özsermaye ve yabancı kaynak kullanımıdır.

Prof.Dr. Aypek konuşmasının devamında bir dış kaynak kullanım modeli olarak kooperatifleşme modelinin çerçevesini çizerek konuşmasını tamamlamıştır.

Panelin son bölümünde *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Emekli Müsteşarı Hüsnü Poyraz*’ın Türkiye’de kooperatifçilik kanununun hazırlanması süreci ve Denizli’de uygulanan iyi kooperatifçilik uygulamasına dair katkıları ile sona ermiştir.

KOOPERATİFLERDE EK TASFİYE VE TASFİYEDEN DÖNÜŞ

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Kooperatifler diğer ticaret şirketleri gibi ticaret sicil müdürlüğü nezdinde tescil edilmekle tüzel kişilik kazanır.

Yine diğer ticaret şirketleri gibi kooperatifler de belirli sebeplerle tasfiye sürecine girer ve bu sürecin sonunda sicil kayıtlarından unvanlarının silinmesi (*terkini*) ile sona ererler.

Dolayısıyla tasfiye kooperatiflerin sona ermesinden evvelki süreç olup, bu dönemdeki esas amaç kooperatifin sona ermesine yönelik işlemlerin yerine getirilmesidir.

Ancak bazı durumlarda tasfiye işlemleri tamamlanmış ve kooperatif unvanı sicil kayıtlarından silinmiş olsa dahi ilave bazı işlemler için ek tasfiye yapılmasına yahut tasfiye süreci devam ederken bu karardan dönülmesine ihtiyaç duyulabilmektedir.

Kısaca “**Ek Tasfiye**” ve “**Tasfiyeden Dönülmesi**” olarak adlandırılan bu süreçler 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda ele alınmış olmakla birlikte 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 98. Maddesi atfıyla kooperatiflere de uygulanabilmektedir.

II - Kooperatiflerde Ek Tasfiye

Belirttiğimiz üzere 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu’nun anonim şirketlere ait hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. (KK Md.98)

Bu nedenle 6102 sayılı Kanun’da yer alan ek tasfiye işleminin kooperatifler hakkında da uygulanmasına yasal bir engel bulunmamaktadır.

*Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı

Ek tasfiye kavramı 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan önce de öğretide **“ihya davası”** olarak sıklıkla karşılaşılan bir durum olup, uygulamada duyulan ihtiyaç nedeniyle anılan yasada ele alınmıştır.

Düzenlemeden önce de Yargıtay tarafından tasfiye işlemlerinin eksiksiz olarak yerine getirilmemiş olması halinde şirket tüzel kişiliği sicilden silinmiş olsa dahi tüzel kişiliğin sona erdiğinin kabulünün imkansız olduğu, böyle bir durumda şirket hakkında ihya davası açılabilmesi kabul edilmiş ve bu hükme uygun birçok karara hükmedilmiştir.¹

Bilindiği üzere kooperatifler ana sözleşme gereğince, genel kurulda alınan karar gereğince, diğer bir kooperatif yahut sermaye şirketi ile birleşme/devralınma gibi iradi nedenlerle, yahut iflas, ardışık üç yıl genel kurulu yapamama, mahkemece hakkında fesih kararı verilmesi gibi zorunlu sebeplerle tasfiye sürecine girebilmektedir.(KK Md.81)

Dolayısıyla, kooperatiflerde ek tasfiye davası açılabilmesi için öncelikle tamamlanmış bir tasfiye sürecinin olması ve kooperatif ticaret unvanının sicilden terkin edilmiş olması gerekmektedir.

Diğer taraftan ek tasfiye, tasfiye sürecindeki bir eksiklik nedeniyle ortaya çıktığından hakkında ek tasfiye kararı verilen kooperatif yeniden faaliyete geçemeyecek yahut başkaca bir amaç için ticaret hayatına devam edemeyecektir.

Bu süreçte mahkemece yeniden tasfiye memurları atanacak, ancak alacaklılara çağrı yapılmayacak, ek tasfiye tamamlandıktan sonra ise, yeni bir kapanış bildirimi, tescil ve defterlerin korumaya alınması gibi işlemler yerine getirilecektir.²

Yasal düzenlemede açıklığa kavuşturulan noktalardan biri de kimlerin ek tasfiye talebinde bulunabilecekleridir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre ek tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğunun anlaşılması halinde tasfiye memurları³, son yönetim kurulu üyeleri, pay sahipleri veya alacaklılar kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurarak bu ek işlemler sonuçlandırılıncaya kadar şirketin yeniden tescilini isteyebileceklerdir.(TTK Md.547/1)

Ticaret sicil müdürüne talepte bulunma yetkisi verilmemiştir.

Bununla birlikte, ek tasfiye sürecinin başlayabilmesi için mahkemenin bu işlemin gerekli olduğuna hükmetmesi şarttır.

Yasada ek tasfiyeyi gerektiren nedenler sınırlı sayıda belirtilmemiş ancak; düzenlemenin gerekçesinde kooperatife ait bazı aktiflerin tasfiye sonucunda dağıtımı esnasında dikkate alınmamış olmaları, anlaşmazlık konusu olan ve bu nedenle tasfiyeye ilişkin özel hüküm gereği tevdi edilmiş veya güvenceye bağlanmış bir borcun kooperatif lehine çözülmüş ve söz konusu borçların karşılıklarının boşta kalmış olması, kooperatif malvarlığının dağıtımı esnasında ilgili kanunî hükümlere uyulmamış olması, pay sahiplerince haksız olarak alınmış olan tasfiye payları

1 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2007/10-358 Esas ve 2007/337 Sayılı Kararı

2 Bkz. Düzenlemenin gerekçesi

3) Yasada son tasfiye memurları ve yönetim kurulu üyelerinin ek tasfiye davası açabilecekleri belirtilmiş ise de gerek düzenlemenin gerekçesi ve gerekse dava açabilecek kişilerin görev dönemlerinin konuyla ilgisi birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu davanın tasfiye memurları ve son yönetim kurulu üyeleri tarafından açılabilmesi ve yasadaki ifadenin mevcut halinin sehven bu şekilde metne işlendiği anlaşılmaktadır.

için geri verme davasının açılmasının gerekmesi, kooperatif organlarına karşı sorumluluk davası açılacak olması gibi nedenlerin ek tasfiyeyi gerektirebileceği vurgulanmıştır.⁴

Kooperatiflerin derdest (**devam eden/sonuçlanmamış**) davalarının olması da ek tasfiyeyi gerektiren sebeplerden biri olarak kabul edilmiştir.⁵

III - Tasfiyeden Dönülmesi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile öğretideki ihtiyaç nedeniyle getirilen düzenlemelerden biri de tasfiye süreci başladıktan sonra bu işlemde dönülmesine yönelik düzenlemedir.

Dolayısıyla tasfiyeden dönme işleminden söz edilebilmesi için öncelikle kooperatifin tasfiye sürecinin başlamış olması gerekmektedir.

Bununla birlikte tasfiyeden dönülebilmesi sürecinde belirleyici faktörlerden birini tasfiyenin başlama sebebi oluşturmaktadır.

Yasaya göre tasfiye süreci, kooperatifin süresinin dolması veya genel kurul kararıyla tasfiye sürecinin başlamış olmasının dışında bir sebebe dayanıyor ise tasfiyeden dönme mümkün olmamaktadır. (TTK Md.548/1)

Ancak bu noktada kooperatifin süresinin sona ermiş olmasının bu haliyle tasfiye için yeterli neden olmadığını da belirtmek gerekmektedir.

Şayet kooperatifin ana sözleşmede yazılı süresi sona ermiş olmakla birlikte kooperatif fiilen faaliyetine devam ediyor ise bu durum, kurumun belirsiz süreli hale geldiği anlamına gelmekte ve bu kooperatifin süresinin dolması nedeniyle tasfiyesine gerek bulunmamaktadır. (TTK Md.529/1-a)

Dolayısıyla tasfiyeden dönülebilmesi için kooperatifin süresinin sona ermiş olmasının yanında faaliyetinin de devam etmemesi ve tasfiye iradesi göstermiş olması şartı aranmalıdır.

Tasfiyeden dönülebilmesi için gerekli şartlardan bir diğeri dönmeye ilişkin iradenin kooperatifin malvarlığının dağıtımına başlanılmadan önce gösterilmesidir. (TTK Md.548/1)

Tasfiye sürecindeki işlemlere bakıldığında, bu iradenin tasfiye memurlarının atanması, ilk envanter ve bilançonun çıkarılması, alacaklıların çağırılması, alacakların tahsili, kooperatifin dış borçlarının ödenmesi gibi tasfiye işlerine kadar olan süreçte gösterilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. (TTK Md.532/1, 536/1, 540/1, 541/1, 542/1)

Dolayısıyla pay bedellerinin veya tasfiye bakiyesinin pay sahipleri arasında dağıtımına başlanıncaya kadar tasfiyeden dönme kararı alınabilecek, bu andan sonra ise tasfiyeden dönme kararı alınamayacaktır.

Kooperatiflerde tasfiyeden dönülebilmesi kararının genel kurulda verilmesi gerekir. (KK Md.98 TTK Md.548/1)

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bu karar için sermayenin en az yüzde altmışının oyunun gerektiği belirtilmiş ise de kooperatifler için bu hususta 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda bir nisap belirtilmemiştir.

4) Bkz. Madde gerekçesi

5) Y.23.HD.E.2015/4697 K.2015/6087

Diğer yandan, konuyla ilgili örnek ana sözleşmelerde faaliyete devam kararının genel kurula katılma hakkına sahip tüm ortakların 3/5'inin oyu ile alınması gerektiği ifade edildiğinden⁶ genel kurulca bu nisapla alınacak karardan sonra tasfiyeden dönülmesi mümkün olabilecektir.

Tasfiyeden dönme kararı alacak genel kurul, toplantıya yönetim kurulu, denetçiler veya tasfiye memurları tarafından davet edilecek, bu gündem maddesi olağan genel kurul toplantısına davetin içinde yer alabileceği gibi, bunun için olağanüstü bir toplantı da yapılabilecektir.⁷

IV - Sonuç

Tasfiye süreci kooperatiflerin faaliyetinin sona ermesine yönelik işlemleri içermekle birlikte bazı hallerde bu süreçte eksiklikler meydana gelebilmekte yahut kooperatif tasfiyeden dönmeye ihtiyaç duyabilmektedir.

Ek tasfiye ve tasfiyeden dönülmesi kavramları öğretideki ihtiyaçlar doğrultusunda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile yasal zemine kavuşmuştur.

Ek tasfiye tasfiyenin kapanmasından sonra, tasfiye sürecinde meydana gelmiş bir eksikliğin giderilmesi yahut daha sonra kooperatife yeniden hayatiyet kazandırılmasını gerektiren bir ihtiyacın doğması nedeniyle sadece bu amaca hizmet etmek üzere mahkeme kararıyla kurumun yeniden canlandırılmasıdır.

Bu süreçte kooperatif yeniden ticaret hayatına dönmemekte ve söz konusu ihtiyaç yahut eksiklik giderildikten sonra kooperatif unvanı yeniden sicil kayıtlarından terkin edilmektedir.

Tasfiyeden dönülmesi ise ek tasfiyenin aksine kooperatifin tasfiye amacından uzaklaşarak yeniden ticaret hayatına katılmasını sağlayan bir işlemdir.

Ancak bunun için tasfiye kararının genel kurulca alınmış olması yahut kooperatif süresinin dolması gibi sebeplere dayanması gerekmektedir.

Ayrıca kooperatif malvarlığının ortaklar arasında bölüştürülmeye başlanmamış olması ve kararın belirli bir nisapla genel kurulca karar verilmesi de tasfiyeden dönülmesi için aranan şartlar arasındadır.

6) <http://koop.gtb.gov.tr/bilgi-bankasi/ornek-anasozlesmeler>

7) Bkz. Düzenlemenin gerekçesi

KOOPERATİFLER YÖNÜNDEN TÜR DEĞİŞTİRME MODELİNE GENEL BİR BAKIŞ¹

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>

Soner ALTAŞ*

Özet

Ekonomik hayatta başvurulacak yeniden yapılandırma modellerinden birisi tür değiştirmedir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile düzenlenen ve bir yapı değişikliği modeli olan tür değiştirme, kapsamına kooperatifleri de almaktadır.

Tür değiştirme ile kooperatifin başka bir şirket türüne yahut tersine bir şirketin kooperatife dönüştürülmesi mümkündür.

Bu çalışmada, kooperatiflerin tür değiştirmesi ve kooperatife dönüşümde geçerli olan genel ilke, geçerli tür değiştirme yöntemleri ile kooperatiflerin tür değiştirmelerinde ortakların kişisel sorumlulukları ve alacaklıların korunmasına dair özel düzenlemeler üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: tür değiştirme, sermaye şirketi, şahıs şirketi, kişisel sorumluluk, ortak, alacaklı, zamanaşımı.

1. Giriş

Ticaret şirketleri, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu² (TTK³)'nin 124'üncü maddesinde; kollektif, komandit (*adi ve sermayesi paylara bölünmüş*), anonim ve limited şirketler ile kooperatifler olarak zikredilmiştir.

Bunlardan kollektif ile komandit şirket şahıs şirketi; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise sermaye şirketi sayılmaktadır.

*Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi

1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.

2) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Ticaret şirketlerinin yeniden yapılandırma ya da yapı değişikliği kapsamında sıklıkla başvurdukları modellerden birisi tür değiştirmedir.

Tür değiştirme, bir ticaret şirketinin hukukî ve ekonomik bütünlüğü bozulmadan, tasfiye edilmeksizin başka bir şirket türüne dönüştürülmesidir.

Böylece, yeni türe dönüştürülen şirket, eskisinin devamı olarak iktisadi faaliyetini sürdürür. Bir ticaret şirketinin tür değiştirmesi, çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir.

Sebebi ne olursa olsun, mevcut şirketi tasfiye ederek yeni bir şirket kurulması oldukça maliyetli bir işlem olacağı gibi, birçok sorunu da beraberinde getirir.

Bunun yerine, kanunda öngörülen tür değiştirme olanağından yararlanmak daha pratik olur⁴.

Tür değiştirme, **TTK**'nın 180 ilâ 190'ıncı maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Anılan maddelerdeki düzenlemeler, kapsamına kooperatifleri de almaktadır.

Tür değiştirme ile kooperatifin başka bir şirket türüne yahut tersine bir şirketin kooperatife dönüştürülmesi mümkündür.

İşte bu çalışmada, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre kooperatiflerin tür değiştirmesi ve kooperatife dönüşümde geçerli olan genel ilke, geçerli tür değiştirme yöntemleri ile kooperatiflerin tür değiştirmelerinde ortakların kişisel sorumlulukları ve alacaklıların korunmasına dair özel düzenlemeler ele alınmaktadır.

2. Kooperatifin Tür Değiştirmesinde Geçerli Olan Genel İlke

TTK'nın 180'inci maddesine göre ticaret şirketlerinin, dolayısıyla kooperatiflerin, hukuki şekillerini, diğer bir ifadeyle, türlerini değiştirmeleri mümkündür.

Yeni türe dönüştürülen şirket ve kooperatif, **eskisinin devamıdır**.

Tür değiştirme ile tür değiştiren şirketin ve kooperatifin hukukî ilişkilerinin değişmeyeceğine dair bu hüküm mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun veciz **“yeni nev'e çevrilen şirket, eskisinin devamıdır”** kuralının başka şekilde ifadesidir⁵.

Örneğin, S.S. ABC Konut Yapı Kooperatifi tür değiştirerek ABC İnşaat Sanayi Anonim Şirketi'ne dönüştürüldüğü takdirde, bu anonim şirket yeni kurulan bir şirket değil de S.S. ABC Konut Yapı Kooperatifi'nin devamı olan bir şirket olarak kabul edilir.

TTK'nın 180'inci maddesinde, tür değiştirme sistemi açısından, herhangi bir halefiyet ve malvarlığının intikalini gerektirmeyen, tüzel kişiliğin tekliği ve hukukî ve ekonomik açıdan ayniyeti ilkelerine dayanan **“şekil değiştirici tür değiştirme”** sistemi kabul edilmiştir.

Buna göre, eski şirket veya kooperatif, kanunda öngörülen işlemlerin yapılması suretiyle tüzel

3) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için “TTK” kısaltması kullanılmıştır.

4) Çeker, *Ticaret Şirketlerinin Genel Hükümleri ve Yeniden Yapılandırılmaları*, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.3-4, 2012, s.118-119

5) *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*

kişiliğini kaybetmeksizin sadece şekil değiştirmek suretiyle yeni tür şirkete veya kooperatife dönüşür.

Ortada tek tüzel kişi var olduğundan, malvarlığının devredilmesi de gerekmez.

Aynı durum, tür değiştiren şirketin veya kooperatifin hak ve borçları açısından da geçerlidir⁶.

3. Kooperatif Yönünden Geçerli Tür Değiştirme Yöntemleri

TTK, geniş bir tür değiştirme serbestisi ve türü seçme özgürlüğü sağlamakta⁷ olup, Yasanın 181'inci maddesine göre;

- Anonim şirket, limited şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, kolektif şirket ve komandit şirket serbestçe kooperatife;
- Bir kooperatif ise ancak bir sermaye şirketine, yani, anonim şirket, limited şirket veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkete dönüşebilir.

Bu düzenleme ile **TTK** sermaye şirketlerinin ve şahıs şirketlerinin serbestçe kooperatife dönüştürülmesine imkan tanımışken; kooperatifin şahıs şirketine dönüştürülmesine izin vermemiştir.

Böylece, **TTK**'da şirket borçlarından kişisel olarak sorumlu olan ortakların, şirket borçlarından sorumlu tutulmayan ortaklara dönüşmeleri uygun görülmüş, tersi reddedilmiştir.

Dolayısıyla, sermaye şirketleri olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile şahıs şirketleri olan kolektif ve komandit şirketler kooperatife dönüştürülebilir.

Bir kooperatif de anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkete dönüştürülebilir. Ancak, kooperatifin bir kolektif yahut komandit şirkete dönüştürülmesi mümkün değildir.

4. Tür Değiştirmede Alacaklıların Haklarının Korunması Ve Ortakların Kişisel Sorumluluklarının Devam Etmesi

Tür değiştirmede menfaatlerinin korunması gereken önemli bir grup alacaklılardır.

Tür değiştirmede alacaklılarının haklarının korunmasına yönelik getirilen düzenleme, ortakların kişisel sorumluluklarının devam ettirilmesidir.

TTK'nın 190'ıncı maddesinde, tür değiştirmede ortakların kişisel sorumluluklarına ilişkin olarak 158'inci madde hükmüne göndermede bulunmuştur.

Bu yollama uyarınca, tür değiştiren şirketin veya kooperatifin borçlarından tür değiştirmeden önce sorumlu olan ortakların sorumlulukları tür değiştirmeden sonra da devam eder.

6) Çeker, 2012, s.119

7) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

Ancak, bu borçlar tür değiştirme kararının ilanından önce doğmuş olmalı veya borçları doğuran sebepler bu tarihten önce oluşmuş bulunmalıdır.

Anılan düzenleme, kişisel olarak sorumlu bulunan ortakların bağlı oldukları sorumluluk rejiminden kaynaklanan sorumluluklarının, kanunda öngörülen şartların varlığında tür değiştirmeden sonra da devam edeceği ilkesini koymaktadır.

İlke, bir taraftan tür değiştirmenin, mevcut sorumluluğun sona ermesine neden olamayacağı, diğer taraftan da tür değiştirmenin kimseye, bu arada doğal olarak alacaklılara zarar vermemesi, hiç kimsenin tür değiştirmeden başka yarar sağlamaması, aksi halde bunun haksız olacağı şeklindeki, özü adalet olan düşünceye dayanır.

Eski sorumluluk rejiminden doğan sorumluluğun kanunen belirlenmiş belli bir süre sonra sona ermesi, yani bu sorumluluğun özel bir zamanaşımına tâbi olması da gene aynı adalet düşüncesinin gereğidir⁸.

Buna karşılık, **TTK** sorumluluğun devam edebilmesini iki şarta bağlamıştır. Bunlar, tür değiştiren şirketteki veya kooperatifteki borcun ya tür değiştirme kararının ilânından önce doğmuş olması ya da borcu/borçları doğuran sebeplerin bu tarihten önce oluşmuş bulunmasıdır.

Tür değiştirme kararının ilânından sonra doğan veya sebebi oluşan borçlarda kişisel sorumlu ortağı sorumlu tutmaya devam etmek ne şirketler ne de sicil hukukuna uyar, üstelik adil de değildir.

Sorumluluğu devam ettiren ikinci şart, yani borcun sebebinin tür değiştirme kararının oluşmasından önce doğması şartı, hem sözleşmeden, sebepsiz zenginleşmeden ve vekâletsiz iş görmeden, hem de haksız fiillerden doğan borçlar yönünden geçerlidir.

Gerek sözleşme ihlallerinde gerek haksız fiillerde zararı doğuran fiilin tür değiştirme kararının ilânı tarihinden önce gerçekleşmiş olması yeterlidir; yoksa zararın da bu tarihten önce ortaya çıkması şart değildir. Hüküm kişisel sorumlulukla ilgili olup ek yükümlere, kişisel taahhütlere (*kefalet ve garanti gibi*) uygulanmaz⁹.

TTK, sorumluluk konusunda özel bir zamanaşımı da öngörmektedir.

Buna göre, tür değiştiren şirketin veya kooperatifini borçlarından doğan, ortağın kişisel sorumluluğuna ilişkin istemler, tür değiştirme kararının ilanı tarihinden itibaren üç yıl geçince zamanaşımına uğrar. Alacak ilan tarihinden sonra muaccel olursa, zamanaşımı süresi muacceliyet tarihinden başlar.

Anılan zamanaşımı kuralı, hiçbir şekilde daha önce zamanaşımına uğramış taleplere yeni bir süre kazandırmaz.

Bunun gibi, bir talep, üç yıldan önce zamanaşımına uğruyorsa kendi süresine tâbi olur; yoksa geri kalan süre üç yıla kadar uzamaz.

Özel zamanaşımının başlangıcı tür değiştirme kararının ilânı tarihidir. Alacak bu tarihten sonra muaccel olursa, muacceliyet anı başlangıç tarihi kabul olunur¹⁰.

8) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

9) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

10) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

5. Özet Ve Sonuç

Kooperatiflerin, tür değiştirme yoluyla hukuki şekillerini değiştirmeleri mümkündür. Tür değiştirme, kooperatifin hukukî ve ekonomik bütünlüğü bozulmadan, tasfiye edilmeksizin başka bir şirket türüne dönüştürülmesidir. Yeni türe dönüştürülen şirket, kooperatifin devamı sayılır.

Türk Ticaret Kanunu, sermaye şirketlerinin ve şahıs şirketlerinin serbestçe kooperatife dönüştürülmesine imkan tanımışken; kooperatifin ancak bir sermaye şirketine, yani, anonim şirket, limited şirket veya sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkete dönüştürülmesine izin vermiştir.

Bu bağlamda, sermaye şirketleri olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile şahıs şirketleri olan kollektif ve komandit şirketler kooperatife dönüştürülebilir.

Bir kooperatif de anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkete dönüştürülebilir. Ancak, kooperatifin bir kollektif ya da komandit şirkete dönüştürülmesi mümkün değildir.

Alacaklıları korumaya yönelik olarak, tür değiştiren kooperatifin borçlarından tür değiştirmeden önce sorumlu olan ortakların sorumlulukları tür değiştirmeden sonra da devam eder.

Ancak, bu borçlar tür değiştirme kararının ilanından önce doğmuş olmalı veya borçları doğuran sebepler bu tarihten önce oluşmuş bulunmalıdır.

Bununla birlikte, tür değiştiren kooperatifini borçlarından doğan, ortağın kişisel sorumluluğuna ilişkin istemler, tür değiştirme kararının ilanı tarihinden itibaren üç yıl geçince zamanaşımına uğrar.

Kaynakça :

Çeker, Mustafa (2012). Ticaret Şirketlerinin Genel Hükümleri ve Yeniden Yapılandırılmaları. Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.3-4, s.99-120.

T.C. Yasalar (09.07.1956) 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (9353 sayılı)

T.C. Yasalar (14.02.2011) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (27846 sayılı)

Komisyon Raporu: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:96, Nr.112.

TÜRKİYE'DE JENERİK VE REFERANS İLAÇLARIN KULLANIMINA GENEL BİR BAKIŞ

Yeter DEMİR USLU*

Giriş

Dünya nüfusunun giderek artması, ortalama yaşam sürelerinin uzaması ve diğer sosyal ve kültürel değişimler ile birlikte sağlık hizmetleri günümüzün en önemli konuları arasında yer edinmiştir.

Ortalama yaşam süresinin artması aynı zaman dünya da yaşlı nüfusunun artmasını da beraberinde getirmektedir.

Dolayısıyla bu durum doğrultusunda karşılaşılabilecek sağlık problemleri ve kronik hastalıkların sayısında da artış gözükmemektedir.

Bütün bu değişkenler dikkate alındığında sağlık hizmetine duyulan ihtiyaç artarken, yenilikçi ilaçlar hastalıkların engellenmesinde, tedavi masraflarının minimize edilmesinde yardımcı olacak, dolayısıyla ilaç sektöründe tedavilerin yanında yenilikçi ilaçların önemi de katlanarak artmaktadır.

İlaç sektörü gerek üretim hacmi gerek de ticaret kapasitesiyle sağlık harcamalarının büyük bir payını oluşturan sektörlerden biridir.

Ayrıca, faaliyetiyle ve ürettikleriyle insan yaşamını ve sağlığını etkileyen bir sektör olması, bu sektörün önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Dünyadaki nüfusun giderek artması ve yaşlanması, iklim değişiklikleri ve teknolojinin ilerlemesiyle toplumda görülen kronik hastalıkların artması ve farklılaşması farklı tedavi yöntemleri ve ilaçların gelişiminin önemini giderek arttırarak beşeri ilaç sektörünü daha önemli hale getirmiştir.

Dünya ilaç pazarı orijinal ürün, jenerik (eşdeğer) ürün ve biyobenzer ürün olarak ayrılan yapısıyla

* Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

üretimi, gelişimi ve politikalarını bu ürünler çerçevesinde düzenleyerek oluşturmaktadır. Referans ilaç, uzun araştırmalar ve klinik çalışmaları sonucu belli bir hastalık üzerinde olumlu etki yaptığı kanıtlanmış, daha önceden benzeri olmayan temeli patentli bir moleküle dayanır.

Orijinal ilaç belli Ar-Ge çalışmaları yapıldıktan sonra Good Manufacturing Practices - İyi Üretim Uygulamaları (**GMP**) süreçleri ve ruhsatlandırma süreçlerinden geçerek piyasaya sürülür.

Patent süresini alan orijinal ilacın patent süresi bitene kadar piyasaya benzer bir ürün çıkarılamaz.

Patent süresi biten orijinal ilacın hammaddesinden yararlanılarak üretilen ilaca ise jenerik ilaç denir. Jenerik ilaç uzun Ar-Ge çalışmalarını içermediğinden ve Türkiye'deki firmalarda uygulanan politikalar ve bu çalışmaların yüksek maliyetli olmasından sebebiyle jenerik ilaç üretimine daha ağırlık verilmektedir.

Dünya pazarına göre orijinal ilaçta gelişme pek gösterilemese de jenerik ilaç pazarında son yıllardaki pazar payındaki artış ile Türkiye'deki yerli ve yabancı firmaların gelişimi Türkiye'nin dünya ilaç pazarındaki yerini de yükseltmiştir.

İlaç sektörü, beşeri ve veteriner hekimlikte tedavi edici ve koruyucu olarak kullanılan sentetik, biyolojik, bitkisel ve hayvansal kaynaklı ilaç etkin madde ve yardımcı maddelerin üretilerek sağlık hizmetine sunulmasını sağlayan bir endüstri dalıdır. Sektör ile birlikte pazar payı her yıl giderek artmaktadır (*Ernst & Young, 2011*).

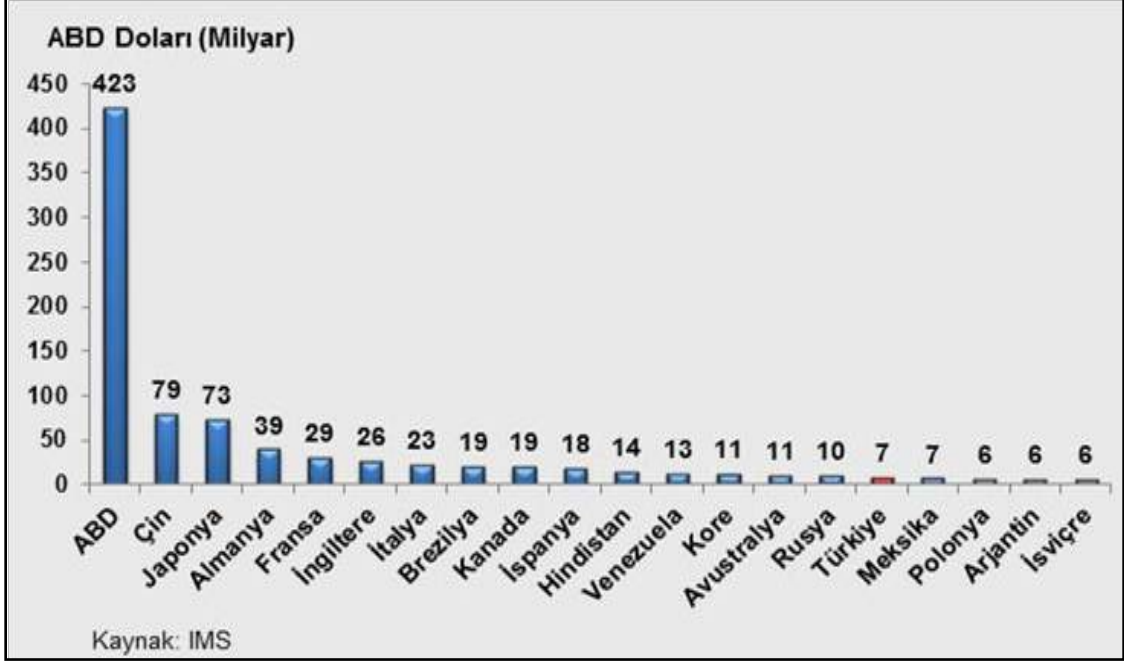
Şekil 1: Küresel İlaç Sektörünün Büyüklüğü

Kaynak: (IMS Health, 2014)

Bu pazar payındaki artış ile birlikte dünya da ilaç pazarı 2005 yılından bu yana ortalama %6,5 hızla büyüyerek 2014 yılında 1.057 milyar dolarlık büyüklüğe ulaşmıştır.

Şekil 2: Dünya İlaç Pazarı

Kaynak: (IMS-PWC-AİFD, 2012)

IMS verilerine göre ise sektör, 2015 yılında 1,08 milyar ABD dolarlık (sabit dolar fiyatı) toplam pazar hacmine ulaşmış olup, dünya ilaç pazarının %95'ine uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketler sahip bulunmaktadır. 2015'te dünya ilaç satışlarının yaklaşık %35'ini ABD, %7'sini Çin ve %6'sını Japonya olmak üzere ilk üç ülke toplam satışların neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Türkiye ise 2015 yılında dünya da 16. sıradadır.

Şekil 3: Türkiye'nin Toplam İlaç Pazarı

Kaynak: (IMS, 2016)

Türkiye toplam ilaç pazarı 2010-2015 yılları arasında bileşik bazda yıllık ortalama %5,2 oranında büyümüştür. 2015'te %15,6 büyüme ile 15,87 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde ise %6,8 büyüme ile 1,87 milyar kutu satış gerçekleşmiştir. Ülkemiz, 2016 yılının ilaç sektörü büyüklüğü değerlendirmesi sonucunda dünyada 16 ve Avrupa'da 6'ncı sırada yer almaktadır. Fakat gerçekleştirdiği Ar-Ge ve üretim açısından oldukça geride kalarak ekonomiye ve ülkeye değer katacak ürünler üretememektedir.

Ülkemizde gerçekleştirilen Ar-Ge çalışmaları yeni bir molekül üretmekten ziyade var olan molekülleri taklit ederek ürün üretilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Türkiye'deki ilaç sektörü değerlendirildiğinde; yerli-ithal ilaç dengesi açısından şu analizleri yapılabilmektedir.

2006 yılından beri kutu olarak ithal ilaç tüketimi %11 artarak %26,8'e ulaşmıştır.

Son yıllarda ki veriler dikkate alındığında ise piyasada ki her dört ilaçtan bir tanesinin ithal ilaç olduğu tespit edilmiştir.

Ancak ithal ilaçlar çoğunlukla piyasa değeri yüksek ilaçlar olduğu için TL bazında piyasanın yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

Çok uluslu ilaç firmalarının ülkemiz ilaç sektöründeki payları giderek artmakta, Türk firmalarının satın alınması ve birleşmelerin yapılması ile bu durum daha da netleşmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin ulusal ilaç endüstrisinin geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve desteklenmesi ülke sağlık politikalarının en önemli konuları arasında yer almaktadır.

Günümüzde ilaç sektörünün ekonomik anlamda önemli bir durumda olması sektörün uluslararası rekabetteki rolünü artırmaktadır.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde dünyadaki toplam Ar-Ge harcamaların yaklaşık olarak %15'i bu sektör tarafından yapılmaktadır.

Bundan dolayı dünyadaki en büyük üçüncü sektör olan ilaç sektörü ilerleyen yıllarda, özellikle jenerik ilaç alanında olmak üzere daha da büyüyecektir.

Jenerik ve Referans İlacın Kavramsal Çerçevesi

Referans ilaç, uzun araştırmalar ve klinik çalışmaları sonucu belli bir hastalık üzerinde olumlu etki yaptığı kanıtlanmış, temeli patentli bir moleküle dayanan ve daha önceden benzeri olmayan yeni ilaçlar için kullanılan bir uluslararası terimdir (*AIFD, 2016*).

Referans ilaç üreticileri, patent süresi dolmuş olan ürünlerini, kendileri de eşdeğer (**jenerik**) olarak pazarlarlar.

Jenerik (Eşdeğer) ilaç: Yeni bir ilaç onaylandıktan sonra 20 yıllık patent süresi ve yaklaşık olarak 5-7 yıl arası pazarlama önceliği süresi dolduktan sonra bu referans ürün ile aynı aktif maddeyi aynı miktarda ve aynı farmasötik şekil içinde bulunduran farklı ticari isim altındaki ürünlere jenerik (eşdeğer) ilaç adı verilir.

Jenerik ilaç, orijinal ilaçla aynı etkiyi gösteren ya da gösterdiğini iddia eden, ancak orijinal ürünün koruma süresi dolmadan piyasaya sunulan kopya ilaçla kesinlikle karıştırılmamalıdır.

Çünkü kopya ilaç: kullanımı, daha yeni, daha etkin ve daha güvenilir tedavileri insanlığın hizmetine sunan orijinal ilaç üretimini olumsuz etkileyen ve yasal olmayan bir durumdur. (İTO, 2007)

Gerek Sağlık Bakanlığı gerekse FDA(U.S. Food and Drug Administration) ve EMEA (Avrupa Birliği İlaç Kurumu) tarafından yapılan düzenlemelere göre:

Şekil 4: Referans İlaç- Eşdeğer İlaç Ruhsat Gerekliliklerinin Kıyaslanması

Ruhsatlandırma Gereklilikleri	Referans	Eş değer
Firma genel bilgisi	✓	✓
Ürün özellikleri (ürün bilgisi, etiket, ambalaj)	✓	✓
Uzman raporu	✓	✓
İlacın bileşimi	✓	✓
İyi Üretim Uygulamaları (GMP)	✓	✓
Başlangıç malzemelerinin kontrolü	✓	✓
Bitmiş ürün kontrolü	✓	✓
Stabilite testleri (etkin madde ve bitmiş ürün)	✓	✓
Pre-klinik çalışmalar	✓	
Klinik çalışmalar	✓	
Biyo eş değerlik		✓

Kaynak: (MN Onkoloji, 2016)

Jenerik ilaç üretiminde klinik araştırmalar yapılmadığından dolayı daha az maliyet ile üretimi sağlanmaktadır.

Referans ürünlere göre daha uygun fiyatlar ile satışa sunulmaktadır. Bu nedenle dünya ilaç piyasasında jenerik ilaca olan talep yıldan yıla artmaktadır.

Euler Hermes'in raporuna göre 2009-2015 arasında referans ürünler ilaç pazarında dünya da sadece %4 lük Avrupa da ise %2'lik bir artış göstermiş, jenerik ilaçların ise aynı dönem arasında dünya da %12 Avrupa da ise %9 artış sağlamıştır.

İlaç Sektörünün Türkiye Sağlık Harcamaları

İçerisindeki Yeri

2016 yılı verilerine baktığımızda ülke bütçesinden sağlık, eczacılık ve ilaç sektörüne ayrılan payın giderek artmasına rağmen istenilen durumda olmadığı görülmektedir.

OECD ülkeleri incelendiğinde Türkiye bu konuda bir çok ülkenin gerisinde yer almaktadır.

Sağlık Bakanlığı 2017 Bütçe sunumuna göre; kişi başına düşen ilaç harcaması Türkiye’de 170 ABD doları iken, OECD ortalaması ise 527 ABD dolarıdır.

Bu rakamlar dikkate alındığında Türkiye’de sağlık ve ilaç sektöründe yapılan harcamaların ayrılan bütçenin yüksek oluşunu söylemek mümkün değildir.

Sağlık harcamaları içerisinde ilaç harcamaları 2016’da 22,1 milyar olarak gerçekleşmiş, 2017 bütçesinde ise 23,8 milyar olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

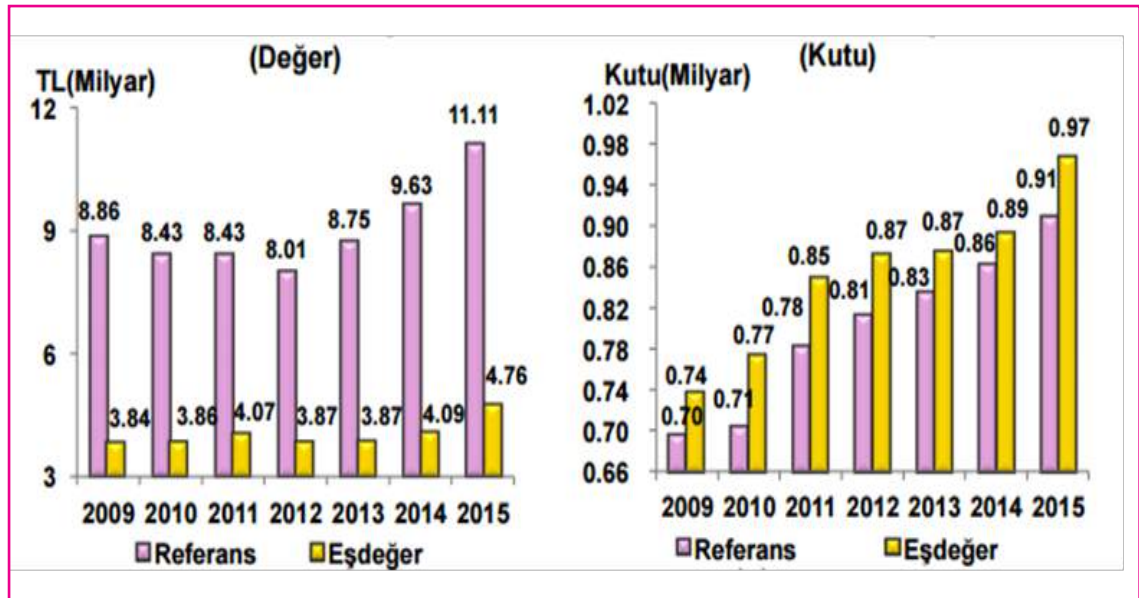
Bütçeden ilaca ayrılan payın 24 milyar TL’ye yaklaşmış olması elbette olumlu bir gelişmedir.

Ancak özellikle 2009-2013 yılları arasında uygulanan global bütçe döneminde ilaca ayrılan payın genelde 15-16 milyar TL civarında sabitlendiği, bunun ilaç ve eczacılık alanında daralmaya neden olduğu, eczane ekonomilerinin bu süreçte önemli ölçüde eridiği gerçeği gözlerden uzak tutulmamalıdır.

Yıllık nüfus artışı, yaşam süresinin uzaması ve yaşlanan nüfus, özel sağlık hizmeti sunucularından da hizmet alınması ile sağlık hizmetlerine erişimin eskiye nispetle çok daha kolay hale gelmesi, hekime gitme sıklığının yıllar içerisinde artarak 2016 yılında 8,4’e ulaşmış olması ve artan tedavi harcamaları gibi temel parametreler göz önünde bulundurulmadan ilaç harcamaları uzun süre baskılanmıştır.

Oysa ülkemizde tüketilen ilaç kutu sayısı %202 artış gösterirken, ilaç harcamaları 2002’den bu yana 2016 fiyatlarıyla sadece %10 artış göstermiştir.

Şekil 5: Türkiye’de İlaç Sektörü / Pazarda Referans-Eşdeğer İlaç Dağılımı

Kaynak: (IMS-İEİS, 2016)

2014'te 9,63 milyar TL seviyelerinde olan referans (orijinal) ilaç pazarı kısa zamanda ilaç sektöründeki büyümeye paralel olarak 2015 yılında %15,3 büyüyerek 11,11 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Referans piyasasındaki bu büyümenin asıl sebebi ithal referans ürünlerindeki kullanımın artmasından kaynaklanmaktadır.

Eşdeğer ilaç pazarında ilaç sektörünün genel büyüme oranından daha fazla büyüme göstererek 2015 yılında %16,4 büyüme ile 4,76 milyar TL değerine ulaşmıştır.

Kutu ölçeğinde ise referans ve eşdeğer ilaçlarda 2011'deki sırasıyla %11 ve %10'luk yüksek artıştan sonra büyüme durağanlaşmış; ancak 2015'te 2012'den bu yana gerçekleşen en yüksek artışa ulaşılmıştır.

Sırasıyla referans ve eşdeğer ürünler %5 ve %8 oranlarında artış göstermişlerdir. Bu artış 2016 ilk 6 ayı itibarıyla referans ilaçların satışı değerinde %13,4 büyüme ile 6,1 milyar TL'ye, hacimde ise %3,7 artış ile 477 milyon kutuya ulaşmıştır.

Eşdeğer ilaç pazarı ise pazarın üstünde büyüme göstererek %22,6 artış oranı ile 2,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kutu ölçeğinde %7,9'luk bir büyüme ve 528 milyon hacim gerçekleşmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Referans ile jenerik ilaçların farklılıkları vardır. Fakat bir eşdeğer ilacın üretilme aşamasından satışa sunulma aşamasına kadar gerçekleştirilen bütün aşamalar referans ürünlerde gerçekleştirilen aşamalar ile aynıdır.

Sadece referans ilaç üretmek için yapılan Ar-Ge ve klinik araştırma ve çalışmaları jenerik ilaç üretiminde yapılmamaktadır.

Günümüzde, referans ilaç üreticisi tarafından gerçekleştirilen deneyler sonucunda başarılı bulunan ve kullanılmasında bir problem görülmediği kanıtlanan ilaçlar ile alakalı klinik araştırmalarının eşdeğer ilaç üreticileri tarafından tekrardan yapılması etik açıdan ve halk sağlığı açısından doğru bulunmamaktadır.

Eşdeğer ilaçlarda da gerekli görülen tüm inceleme ve araştırmalar yapılmakta, etki açısından referans ilaç ile aynı etkiyi sağladığı biyo-eşdeğerlik çalışmalarıyla kanıtlanmaktadır.

Herkes tarafından jenerik ilaçlar referans ilaçlar kadar güvenilir mi sorusu tartışılmaktadır.

Fakat jenerik ilaçlar, referans ilaçlardaki aynı etken maddeyi içermektedir ve aynı farmakolojik etkiye sahiptir.

Eğer bir eşdeğer ilacın biyo-eşdeğerliği kanıtlanmış ise referans ilaç ile taşıdığı riskler de aynıdır. Söz konusu bu ilaçlar, GMP kurallarına uygun olarak denetlenen tesislerde üretilir.

Eşdeğer ilaçların referans ilaçlara nazaran daha ucuz olmasının sebebi kalite durumuyla çok alakalı değildir.

Asıl sebep jenerik ilaçların üretiminde referans ilaç üretimi esnasında gerçekleşen klinik araştırmalar ve çalışmaların yapılmamasından dolayı maliyetlerin daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Eşdeğer ilaçlar, fiyat açısından referans olduğu ilaca göre, ülkeden ülkeye değişkenlik göstermekle birlikte %20 – %80 oranları arasında daha ucuzdur.

Ayrıca eşdeğer ilaçların kalitesi, güvenilirliği ve etkinliğinin kontrolü de diğer tüm ilaçlar gibi, ürüne ruhsatı verecek olan sağlık kuruluşu tarafından garanti altına alınır.

Her alanda giderek büyüyen ilaç sektörüne, verilen önem ve yapılan yatırım artmaktadır. Türkiye’de de ilaç sektörüne verilen önem günden güne artmakla birlikte, dünya pazarıyla doğrusal olarak ilerleme göstermektedir.

Fakat Türkiye’deki ilaç bazında büyüme referans ürünlerden daha çok jenerik ürünlerin artmasından kaynaklanmaktadır.

Bunun sebebi de Türkiye’deki yerli firmaların orijinal ürün üretmek için risk almamalarının yanında bu Ar-Ge çalışmasını gerçekleştirecek altyapıya sahip olmaması ve referans ürün maliyetinin jenerik ürün maliyetine göre daha fazla olması jenerik ürün üretimini arttırmıştır.

Jenerik ilaçlar referans ilaç üretimini kısıtlıyormuş gibi gözükseler de referans ilaç ve jenerik ilaç birbiri ile bağlantılı ilerdir.

Referans ilaç piyasaya öncülük ederek etken madde ve klinik araştırmalarla yeni bir ilaç üretimini sağlar.

Patent süresinin bitmesiyle etken maddesi kullanılarak jenerik ürün üretilir. Yani referans ürün olmadan jenerik ürün piyasası gelişemez.

Jenerik ürünlerde yeteri kadar denetim olmazsa, bunun sonucunda referans ürün ile aynı endikasyona sahip olmayan jenerik ürünler piyasaya çıkar.

Bu durumda insan sağlığını tehdit eder. Bu nedenle devletin jenerik ürünler için denetimlerini sıkı tutması gerekmektedir.

Orijinal ilaçların patent süreleri boyunca muadili olarak kopya ilaç üretimini tamamen engellenmesi sıkı denetimlerle sağlanır.

Bu sayede orijinal ilaçlar patent süresince sadece firma tarafından üretilerek satışa sunulmaktadır.

Bu durumda firmanın satış miktarında bir azalma olmasının önüne geçilmiş olunur.

Sonuç olarak bu denetimler sayesinde orijinal ilaç satışının garanti altına alınması orijinal ilaç üretimi açısından bir teşvik niteliği taşımaktadır.

Jenerik ilaçların piyasaya çıkmasında devlet politikaları ve ruhsat süreleri kısaltılarak ilacın daha erken piyasaya çıkması sağlanabilir.

Jenerik ilaçların referans ürün ile aynı etken maddeye sahip olduğunu duyurmak için hekimler, kamu spotu vb. araçlarla hastaları bilgilendirerek gerekli sağlık bilinci oluşturulmalı ve jenerik ilaçların kullanımının artırılması ile birlikte sağlık ekonomisine katkıda bulunulması sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- İ. F. D. (2012). Türkiye ilaç sektörü vizyon 2023 raporu. Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği, Erişim Tarihi: 15.06.2019
- Balçık, P. Y., & Karsavuran, S. (2012). Dünyada ve Türkiye’de İlaç Fiyatlandırması. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 15(2), 38-67.
- Ernst & Young, (2011). Dünya’da ve Türkiye’de İlaç Sektörü.

- Euler Hermes, Erişim: <http://www.eulerhermes.com.tr/tr/basinodasi/haberler/Pages/dunya-ilac-Sektoru-jenerik-urunler-ile-buyuyor.aspx> , Erişim Tarihi: 3.04.2019
- FDA, Erişim: <https://www.fda.gov/Drugs/default.htm> , Erişim Tarihi: 07.09.2019
- İ. E. İ. S (2016). Türkiye İlaç Sektörü 2015 Raporu.
- İEİS, Temel Göstergeler, Erişim: <http://www.ieis.org.tr/ieis/tr/indicators/32/dunya-ilac-pazari> , Erişim Tarihi: 05.04.2019
- İTO, (2007). Jenerik İlacın Önemi ve Sorunları Semineri, Yayın No: 2007-72, ISBN -978-9944-60-242-6, İstanbul
- Kaya Sarsın, D. (2016). İlaç Sektörü. İş Bankası, İktisadi Araştırmalar Bölümü.
- Mau, M. K., Sinclair, K. I., Saito, E. P., Baumhofer, K. I. N., & Kaholokula, J. K. A. (2009). Cardiometabolic health disparities in native Hawaiians and other Pacific Islanders. Epidemiologic reviews, 31(1), 113-129.
- Mustafa Nevzat İlaç, Erişim: http://www.mnonkoloji.com/mn_onkoloji/es_deger_ilac.aspx , Erişim Tarihi: 12.04.2017
- TÜİK, (2015), Sağlık Harcamaları İstatistikleri 2015.
- Türk Eczacılar Birliği “2016’da Sağlık, İlaç Ve Eczacılık Alanında Neler Oldu?” Erişim Tarihi: 12.04.2019
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, (2016). İlaç ve Eczacılık Ürünleri Sektör Raporları.

MALEZYA KOOPERATİFÇİLİĞİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Vedat SADIOĞLU*

Giriş

Malezya'daki kooperatifler ilk olarak, '**1922 Yılı Kooperatif Toplulukları Yasası**'nin yürürlüğe girdiği yıl olan 1922'de kuruldu. Kooperatiflerin ilk hedefleri, kırsal alanlarda yaşam standartlarını iyileştirmek ve yoksulluğu ortadan kaldırmaktı. O zamandan beri, Malezya'daki kooperatif hareketi milletin ekonomik gelişimini etkiledi. Kooperatif üyeleri (*aynı zamanda kullanıcı sahipleri olarak da bilinir*), ülkenin sosyo ekonomik refahını iyileştirmek için kooperatif işletmelerinin yürütülmesinden sorumludur. Malezya'da artan kooperatif sayısı, insanların ekonomik, politik ve çevre bağlamında yaşamlarını iyileştirmenin bir yolu olarak kooperatiflere daha fazla güvendiklerini belirten iyi bir göstergedir. 1971 yılında Malezya'da kooperatifler için en üst organizasyonu olarak **ANGKASA** kuruldu. ANGKASA, Malezya'daki kooperatif hareketine rehberlik etmede öncülük yaptı.

Malezya Ulusal Kooperatif Politikası-I, 2002-2010 yılları arasında yürürlüğe girdi. Ulusal Kooperatif Politikası-II (2011-2020) ise, Malezya başbakanı tarafından 16 Temmuz 2010 tarihinde

başlatılmıştır. Bu, kooperatiflerin Malezya ekonomisine katkısının önemli bir şekilde kabul edildiğine işaret etmektedir. Hem Ulusal Kooperatif Politikası-I hem de Ulusal Kooperatif Politikası-II'nin amacı, kooperatiflere performanslarını iyileştirme konusunda rehberlik etmek ve böylece ekonomik büyümeye ve ulusal kalkınmaya katkıda bulunmaya yardımcı olmaktır. Bu politika önce Malezya, sonra insanlar, şimdi ise performans kavramı üzerine geliştirilmiştir.

Malezya'daki kooperatif sektörü, 9. Malezya Kalkınma Planında '**Ulusun Ekonomik Gelişiminin Üçüncü Motoru**' olarak hedeflendi. Bu bariz gelişme ile

Resim 1: Malezya, Güneydoğu Asya'da yer alan ve 18 bin adadan oluşan bir ülkedir. Yüzölçümü yaklaşık 330 bin km², nüfusu 32 milyon kadardır. Nüfusunun %60'ı Müslümandır.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

birlikte, kooperatiflerin ulusal kalkınmaya katkıda bulunacak kooperatif mükemmelliğinin itici gücü olarak ve ulusal vizyonu elde etmek için performanslarını artırmalarına ihtiyaç duyulmuştur.

Malezya’da Kooperatifçiliğin Tarihçesi

Malezya’da kooperatiflerin ortaya çıkması, sosyal ve ekonomik koşullardan, hükümet ve piyasa başarısızlığından kaynaklanmaktadır. Buradaki başarısızlık, örneğin, devletin refahı olan insanları ortaya çıkaramaması veya pazarın sağlıklı rekabet üretememesi, verimli olmaması ve tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamaması anlamına gelir. Kooperatiflerin erken kurulması bu başarısızlıkları düzeltme eğilimindedir ve temel olarak belirli bir üye türünün gereksinimlerini vurgulamaya ve iyileştirmeye odaklanmıştır. Malezya’da (daha sonra Federal Malezya’da) kooperatif kurma çabaları, 1907’de başlamıştır. Başlangıçta Malezya’da kooperatifler, yerel ücretliler arasında açık bütçe harcamalarının ve kırsal borçlanmanın kronik sorunları ile mücadele etmek için İngiliz sömürgeleri tarafından oluşturuldu.

Malezya’daki kooperatifler ilk olarak, ‘1922 Kooperatif Toplulukları Yasası’nın yürürlüğe girdiği yıl olan 1922’de kuruldu.

Kooperatif hareketlerini düzenleyen kooperatif mevzuatı, 1948’de çıkarılan ‘**1948 Kooperatif Yasası**’ydı. 1971’de, Malezya’da kooperatifler için en üst organizasyon olarak sayılan ANGKASA kuruldu. ANGKASA, Malezya’daki kooperatif hareketine öncülük yaptı.

1948 Yasası, Malezya’da bulunan tüm kooperatifleri düzenleyen ve çeşitli mevzuatı birleştiren ‘**1993 Kooperatif Yasası**’ ile değiştirildi. 1995 yılındaki Kooperatif Düzenlemeleri, kanunu daha da güçlendirmek için çıkarıldı. Hem 1993 Kooperatif Yasası hem de 1995 Kooperatif Yönetmeliği, iyi yönetim uygulamalarının teşvik edilmesi, üyelerin güçlendirilmesi, iştiraklerin kurulmasının teşvik edilmesi ve kooperatiflerin topluluğun yararına ve iyileştirilmesine yönelik kârın bir kısmını bir kenara bırakmalarının teşvik edilmesinde temel özellikleri içerir.

Resim 2: Malezya Ulusal Kooperatif Hareketi(ANGKASA) Logosu

1995 yasası, daha sonra 1996, 2001 ve 2007 yılındaki yasalarla tekrar değiştirildi. Malezya Kooperatif Dernekleri Komisyonu (**MCC**) olarak bilinen ve kooperatif hareketlerini izlemek ve düzenlemek amacıyla bir ajans kuruldu.

2001’de ‘**Ulusal Kooperatif Politikası-I**’, 2010’da ise ‘Ulusal Kooperatif Politikası-II’ yürürlüğe girdi.

Angkasa (Malezya Ulusal Kooperatif Hareketi) Nedir?

Angkatan Koperasi Kebangsaan Malezya Berhad veya **ANGKASA**, kelimenin tam

anlamıyla, sınırsız işbirliği olanaklarını betimleyen “**Uzay**” anlamına gelir. Malezya’nın bu ulusal kooperatifi, temsili bir sistem tarafından yönetilmektedir. Yıllık olarak düzenlenen ve **ANGKASA** yıllık bütçesini onayan Ulusal Meclis, ANGKASA tüzüğünde yapılan değişiklikleri veya değişiklikleri politikalara uygulayarak onaylar.

- Kuruluş yılı: 1971
- ICA’ ya bağlanma yılı: 1972
- Kooperatif üyeliği: 3454 kooperatif
- Yönetim Kurulu Sayısı: 15

Resim 3: Malezya Ulusal Kooperatif Hareketi (ANGKASA), ülkenin kooperatifçilik hareketine damga vurmuştur.

Kronoloji

- 15 - 17 Kasım 1966 - Malezya Ulusal Ortaklar Birliği'ni kurmak üzere müzakere eden ilk Kongre toplandı.
- 20-21 Mart 1971 - İşbirliği Kongresi, ANGAKSA'nın ikinci aşamasını ve kayıt sürecini başlattı. İşbirliği içinde düzenlenen ikinci Kongre toplandı.
- 12 Mayıs 1971 - ANGAKSA, Angkatan Koperasi Kebangsaan Malaysia Berhad (ANGKASA) adı altında kuruldu, tescillendi ve tanındı.

Malezya'daki kooperatifler için en üst organizasyonu olarak ANGKASA, Malezya'daki kooperatif hareketine rehberlik etmede, aşağıdaki özellikli hedeflerle önemli bir rol oynamaktadır. Bunlar;

- Malezya kooperatiflerini birleştirmek ve hareketin özlemlerini ve haklarını savunmak,
- Kooperatif hareketini ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etmek; Genel olarak kooperatif kavramlarını ve prensiplerini, kooperatörler ve Malezyalılar arasında eğitim programları aracılığıyla yaymak,
- Üye kooperatiflerinin gelişimine yardımcı olmaktır.

Malezya'da Kooperatiflerin Günümüzdeki Durumu

Resim 4: Her yıl ANGKASA, devlet ve ulusal düzeydeki en iyi kooperatif okuluna, tanınması için 'Okul Kooperatifi Mükemmellik Ödülü'nü (AKKS) düzenler. Ödül aynı zamanda en iyi başkan, en iyi öncü öğretmen ve en iyi işbirliğine verilir.

Malezya'daki kooperatiflerin ılımlı fakat istikrarlı bir safhaları vardır. Kooperatif performansları etkileyici görünse de; büyüme gelişmeleri aslında özel işletmelerin gerisinde kalmaktadır. Genel olarak, kentsel alanda yaşayanların daha hızlı gelişmekte olduğu kooperatiflerin eşitsiz bir büyümesi varken, kırsaldaki kooperatifler rekabet gücü yüksek ortamlarla başa çıkmak için mücadele etmektedir. Kooperatifler, üyenin ilgisizliği ve yönetim yetersizlikleri gibi iç zayıflıklar ortaya çıktığında, zayıf yönetişime bile duyarlıdır.

Resim 5: Malezya'da en hızlı büyüyen 30 kooperatif listesinden bazıları

Kooperatiflerin Malezya'nın sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunabilmesi için, bir tür performans ölçümü esas alınmaktadır.

Kooperatiflerin performansını değerlendirmek için girişimlerde bulunulmuş, ancak bu performansı değerlendirmenin en iyi yolu ölçülemezdir. Buna rağmen, performansın ölçülmesi kooperatifler için hayati öneme sahiptir.

Finansal oranlar, kooperatifler tarafından performanslarını kolayca anlaşıldığı gibi değerlendirmek için yaygın olarak kullanılır ve finansal tablolar tarafından sağlanan finansal veriler kullanılarak hesaplanır.

Geleneksel olarak, bir kooperatifin performansını değerlendirmek için karlılık, likidite ve verimlilik gibi finansal önlemler kullanılmaktadır.

Malezya'da üyelerin katılımı kooperatif sektöründe dikkate alınması gereken önemli bir konudur. Güçlü bir üyelik tabanı, bir kooperatifin başarısının temeli olarak görülmektedir.

Malezya'da kooperatif hareketinin güçlü üyeliğe yeni bakış açısı, kooperatif performansının büyümesine katkıda bulunduğu için desteklenmiştir. Grup bağlılığının varlığı, kooperatiflerin başarısını belirler ve Malezya'nın ekonomik gelişimine yardımcı olmaktadır.

Sonuç

Kooperatifler başlangıçta üyelerinin yaşam standartlarını yönetmeye ve yükseltmeye yardımcı olmak için kuruldu.

Bir kooperatif, karlarını veya haklarını paylaşan üyeleri tarafından ortaklaşa sahip olunan ve işletilen başka bir kuruluş olarak tanımlanır.

Malezya'daki kooperatifler de bu amaçlar doğrultusunda kuruldu. Malezya'da kayıtlı 6 milyon kooperatif üyesi vardır.

Malezya, 11,640 kooperatifi ile oldukça büyük bir ekonomik güç oluşturmaktadır. Daha büyük

Resim 6: Bank Rakyat Binası, Kuala Lumpur (Bank Rakyat, Malezya'nın en büyük kooperatif bankasıdır.)

kooperatiflerin bazıları, halka açık şirketler arasında bile rakip olan varlık pozisyonlarına ve finansal olanaklara sahiptir.

Ülkedeki ilk 30 kooperatifin toplam varlıkları, yine ülkedeki tüm kooperatiflerin tahmini toplam varlıklarının en az % 11'ini oluşturmaktadır.

Malezya'da yer alan 'Jakarta Orman Hasat Kooperatifi' önemli işçi kooperatifleri arasında faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Malezya'da sekiz öğrenci kooperatifi vardır. Banka Kerjasama Rakyat Malezya Bhd (**Banka Rakyat**), en büyük kooperatif bankasıdır. Bank Rakyat gerçekten büyük ve merkez bankası tarafından denetlenen birçok ticari bankayla karşılaştırılabilen bir bankadır.

Malezya kooperatiflerinin, geçtiğimiz yıl ülkenin gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) % 5 oranında katkı sağladığı tahmin edilmektedir. Bu katkıların 2020 yılına kadar ikiye katlanması beklenmektedir. (Geçen yılki gelirleri 4 milyar MYR idi. 1 Malezya Ringgiti= 1,39 TL) Ülkelerin 2006 Yılı GSYH'leri ile kooperatiflerin 2006 yılı cirolarının karşılaştırılması yapıldığında Malezya, 156,523 milyar ABD Doları ile dünyada 7.sırada yer almıştır.

Kaynakça

- <http://koop.gtb.gov.tr/data/DünyadaBaşarılıKooperatifUygulamalarıpdf>(Erişim Tarihi:09.07.2019).
- <http://www.ica-ap.coop/featured-member/angkasa-malaysian-national-co-operative-movement-1>(Erişim tarihi:09.07.2019).
- <http://angkasa.coop/bm/index.php>(Erişim Tarihi:09.07.2019).
- <https://www.ica.coop/en/cooperatives/facts-and-figures>(Erişim Tarihi:09.07.2019).
- www.acikarsiv.gazi.edu.tr/File.php(Erişim Tarihi:09.07.2019).
- <https://waset.org/publications/8324/cooperative-movements-in-malaysia>(Erişim Tarihi:12.07.2019).
- <https://ibimapublishing.com/articles/JSAR/2015/610199>(Erişim Tarihi:12.07.2019).
- <http://www.focusmalaysia.my/Mainstream/co-ops-a-force-to-be-reckoned-with>(Erişim Tarihi:12.07.2019).
- <https://tr.foursquare.com/v/angkatan-koperasi-kebangsaan-malaysia-berhad-angkasa>(Erişim Tarihi:13.07.2019).
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/malezya>(Erişim Tarihi:15.07.2019).
- <https://www.thestar.com.my/business/business-news/2018/03/27/bank-rakyat>(Erişim Tarihi:21.07.2019).

TOPLUMSAL CİNSİYET YARGILARININ KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Demet TAŞCIOĞLU*

Giriş

Kadın ve erkek kavramı biyolojik anlamda kadın ve erkek oluşu ifade ederken aynı zamanda toplumun bireye sunduğu roller kapsamında, toplumsal cinsiyet kavramıyla nitelenen kadın ve erkek oluşu da ifade etmektedir. Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirinden oldukça farklılık gösteren iki kavramdır. Biyolojik cinsiyet kavramı, kişinin doğumunda sahip olduğu cinsiyeti ifade ederken, toplumsal cinsiyet kavramı ise toplum tarafından oluşturulan, kişinin doğumundan başlayıp tüm yaşamı boyunca öğrendiği ve uygulamasının istendiği roller dahilinde edinilen ve öğrenilen bir cinsiyeti ifade eder (*Vatandaş, 2007*).

Toplum içerisinde hayatını sürdüren bireyler, istediği şekilde veya tesadüfi olarak hareket etmez, davranışlarını ait olduğu sosyal dünyanın öncelikli kültürel zihniyet kalıplarına uygun olarak gerçekleştirirler. Bu dünya içerisinde yer alan kadınlar ve erkekler, cinsiyet itibarıyla kendi başlarına biyolojik bir varlık iken toplumsal alana girdiklerinde, bu yapıdan farklı olarak toplumsal rol ve değerler elbisesini giyerler.

Her toplum, üyelerine farklı desenlerde farklı elbiseleri uygun görür. Zamanın ve toplumun şartları itibarıyla giydiği bu elbisenin kalıbı, biçimi ve rengi de farklılaşır. Dolayısıyla bireyin cinsiyet değerlerinin, bir kültür motifini üzerinde taşıdığını söyleyebiliriz. Cinsiyetler arasındaki tavır farklılıkları, bir bakıma toplum olarak bizim onlardan neyi beklediğimizi gösterir. Toplumun gösterdiği tepki ve onaylamalar ise beklenen davranış ile gerçekleşen davranış arasındaki farka dayalı olarak çeşitli boyutlarda olur. Bu haliyle insanlar üzerinde etkili olan cinsiyet değerlerinin, denetleyici, sınırlandırıcı ve rehberlik edici bir şekilde pek çok işlevi bulunmaktadır. Hiç kimse bir toplum içerisinde sosyal ilişkilere tesir eden bu değerleri görmezden gelemeyiz ve bu değerlere kayıtsız kalamaz.

Günlük hayatın her köşesinde, evde, okulda, işte, otobüste, çarşıda ve pazarda kısacası sosyal ilişkilerin yaşandığı her alanda bu değerler varlığını gösterir. Örneğin çocuğuna kötü davranan anne, yuvasına karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen baba, sürekli dışarlarda gezinen genç

* **Karabük Üniversitesi İ.İ.E.F. Sosyal Hizmetler Bölümü**
demettascioglu37@gmail.com

kız, kızlar gibi giyinen ve tavır takınan erkek çocuğu, kültürel rol beklentilere aykırı hareket ettiği için toplum tarafından kınanılır ve tepkiyle karşılaşır. Bu tepki ve onaylamalar doğrultusunda kültürün ifade ettiği önceliklere göre şekillenen cinsiyet kalıpları ve değerleri, o toplumun cinsiyet kültürünü oluşturur. Yani kültürün cinsiyetlere yönelik bölümü ve bu alanda kültürün geliştirdiği hükümler, cinsiyet kültürünü ifade eder.

Cinsiyet kültüründe meydana gelen değişme ve farklılaşmalar, sosyal ilişkilerin niteliğine tesir ettiği gibi yeni rol ve davranışların ortaya çıkmasına da sebep olur. Geleneksel cinsiyet norm ve değerlerinin değişme ile karşı karşıya bulunması, toplum içerisindeki cinsiyet ile alakalı hususlarda sancılı bir sürecin ve çatışmaların göstergesidir. Geleneksel cinsiyet kalıp yargıları karşısında, yeni cinsiyet değerleri ile karşılaşan insanlar hoş görmeme, kınama ve reddetme tutumlarının yanında uyum davranışları da gösterebilirler (Ersoy, 2009).

Toplum bireyin kadın ya da erkek(dişil ya da eril) oluşuyla ilgili biyolojik cinsiyetine göre rol ve davranışlarda bulunmasını ister. Önemli bir değer olarak kabul ettiği rol ve davranışlar örgüsünü kabullenmesi ve uygulaması için zorlar. Çocuk daha doğduğu andan itibaren toplumun düşünüşü çerçevesinde uygulamalara maruz kalır. Bu doğrultuda kişiliğini geliştirir, tavır ve davranışlarını bu düşünüşe uygun olarak biçimlendirir. Cinsiyetlerine göre; kız çocuk pembe renk ve bebeklerle bütünleştirilirken, erkek çocuk ise mavi renk ve arabalarla bir bütünlük ve boyut içinde düşünülüp değerlendirilir. Bu yönüyle birey yaşamının en başında toplum ve kültüre paralel olan cinsiyet algısı çerçevesinde uygulamalara ve ayrımcılığa maruz kalır.

Nitekim bu tutumlar hem erkek hem de kadın için gelecek yaşamında karşılaşacağı birçok problemin ve karmaşaların ana nedenlerinden biri olacaktır. Kadın toplum tarafından ev içinde, ev işleriyle beraber değerlendirilirken erkek ise dışarıda çalışan evin geçimini sağlayan olarak değerlendirilir. Çocuk, gelişim süreçlerinde yine aynı şekilde toplumsallaşmış ebeveynleri tarafından aynı toplumsal değer ve normlar çerçevesinde toplumsallaştırılır ve çocukta bu yönde edinimler sergilemesi beklenir. Farklı bir davranış sergilediğinde özellikle ataerkilliğin olduğu toplumlarda bu davranış ve düşünceler kabul edilmez ve kişi toplum dışına itilir. Bu durumda kişi toplum tarafından eleştirilerek toplumsal ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmaktadır. Özellikle LGBT'li bireyler bu algı nedeniyle toplumda tepkiyle karşılaşmakta ve toplumdan dışlanmaktadır (Vatandaş, 2007).

Kişinin toplumsal rollere, yargılara uygun davranması ve bu düşünceyi aktarması gerektiği düşünülür. Günümüzde bu anlayışın biçim değiştirmiş hali mevcut ve birçok kişi toplumsal cinsiyet rollerinin ve yargılarının yanlışlığını bilmekte ancak yine de bu rolleri yerine getirmekte ve çocuklarına da aktarmaktadır. Yanlış olduğunun bilindiği ancak bu halde yerine getirilen roller toplumun daha tehlikeli bir durumda olduğunu göstermektedir. Bu sürece dahil olan birçok kadın olsa da aksi yönde davranışlar sergileyen kadınlarda mevcuttur.

Birey'in kişiliğinin gelişimi yaşamının ilk yıllarından itibaren gelişmeye başlar. Anne ve baba rol model alınarak bu yönde davranışlar sergilenir. Kız çocuk kendisini annesiyle erkek çocuk ise babasıyla özdeşleştirir. Cinsiyet kimliği de bu şekilde oluşum aşamasına girer. Cinsiyet kalıp yargıları cinsiyetlerin özellikleriyle ilgili yüklemelerdir. Bazı özellikler kadın ile ilintili görülmekte bazı özelliklerse erkekle daha çok ilişkilendirilir. Aile dışında; okul ortamı, arkadaş grubu ve sosyal çevre cinsiyet yargılarının öğrenildiği diğer alanlardır. Bu alanlarda da cinsiyete yönelik yüklemeler ve kalıp yargılar mevcuttur. Kadının daha çok ev işleriyle, çocuklarla ilgilendiği erkeklerin ise genelde dışarda çalıştığı gruplarda çocuklar bu durumun olağan olduğu, kadının ev işlerinde çalışması erkeklerinse evin geçimini sağladığı düşüncesini geçerli görmekte ve bunların uyulması gereken kurallar olduğu algısıyla yetişmektedirler (Eagly ve Steffen, 1984. akt. Sakallı Uğurlu, 2016). Farklı şekillerde algılsa da kalıp yargılar kişilerin tutum ve davranışlarını önemli ölçüde etkileme gücüne sahiptir (Burgess ve Borgida, 1999; Eagly ve Mladinic, 1989. akt. Sakallı Uğurlu, 2016).

Cinsiyet kalıp yargılarına göre erkekler korkusuz, rasyonel, bağımsız, soğukkanlı, güçlü, katı, saldırgan ve aktif olarak nitelendirilirken kadınlar sevecen, duygusal, hassas, bağımlı, şefkatli, boyun eğen, narin ve pasif olarak nitelendirilmektedir. Erkeklerin daha çok sayısal alanda yetenekli olduğu inancı hakimken kadınların ise daha sanatsal faaliyetlerde aktif oldukları inancı kimi mesleklerin kadına kimi mesleklerinse erkeklere uygun olduğu fikrinin oluşmasına neden olmuştur. Bu anlayışla tekrar eden cinsiyet yargıları hem kadını hem de erkeği toplumsal yaşamda, işgücüne katılımda etkilemektedir. Eagly ve Wood'a (1982) göre statü farklılıkları ile ilintili olarak ortaya çıkan kalıp yargısal tutumlar kadınların düşük pozisyonlarda çalışması, erkeklere göre daha düşük konumda görülmesinin sonucudur ve bu nedenle kadınların daha bağımlı ve etkilenen olarak algılanmasına yol açmaktadır (Sakallı Uğurlu, 2016).

Kadın ve erkek cinsiyetleri, aynı toplumsal havayı teneffüs ederler ve aynı toplumsal çatının şemsiyesi altında hayatlarını sürdürürler. Böylece aynı toplumsal ve kültürel yapının değer hükümlerinin tesiri altında kalmaları nedeniyle, genel hususlarda sahip oldukları tutumları da birbirine benzerlik arz eder. Ancak içinde bulundukları sosyal yapının cinsiyetlere biçmiş olduğu roller ve bu rollere etki eden toplumsal değişim süreçleri, bazı konularda cinsiyete özgü tutumların gelişmesine yol açmaktadır. Bu durumda ise bir cinsiyetin diğerine göre biraz daha fazla veya eksik bir oranda bir tutum farklılaşması içerisinde yer aldığını söyleyebiliriz (Ersoy, 2009). Toplumun sahip olduğu cinsiyet rolleri, yargıları kişileri doğumundan başlayarak etkisi altına almaktadır. Ataerkil toplum yapısı kişilerin sahip olmaları gereken kişilik ve rolleri toplumsallaşma süreciyle beraber aile, arkadaş çevresi ve özellikle okullarda gerçekleştirilen temel eğitimle öğretmekte bu rol ve davranışların uygulanması için her iki cinsiyeti de zorlamaktadır.

Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Araştırma, toplum içinde belirli kalıplarla ve toplumun attettiği rollere göre hayatlarını biçimlendiren buna yönelik çalışma hayatında, sosyal hayatta ve ev içinde sorumluluk alan ve bu sorumlulukların kendisine ait olduğu düşüncesiyle sosyalizasyon süreci geçirmiş kadınların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kendilerine biçtiği rollerle ilgili düşüncelerinin belirlenmesi ve ortaya konması araştırmamızın amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırma, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının belirlenmesinde, toplumsal cinsiyet rollerine uyum düzeylerinin ortaya konmasında ayrımcılık, önyargı ve kalıp yargıların kadınların üzerindeki etkilerinin çalışma hayatında, sosyal hayatta ve ev içinde onların davranışlarını nasıl şekillendirdiği ve nasıl bir bakış açısı sağladığını ortaya koyacaktır. Bu açıdan araştırmamızın önemi kadınların bu rolleri nasıl uyguladıkları ve cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin bakış açılarının belirlenmesi ve farkındalıklarının ortaya konması açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kadınlar üzerindeki etkisinin araştırılmak istendiği bu araştırma, nitel bir alan araştırmasıdır. Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek 2013: 45). Bu araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme bir amaç doğrultusunda yapılan yüz yüze görüşmedir. Görüşmede önceden hazırlanan sorular katılımcıya sorularak konu hakkında bilgi alınmakta ve araştırmaya katkı sağlanmaktadır. Görüşme tekniği katılımcının o anki davranış ve tutumlarının gözlenmesine de katkı sağlamaktadır. Böylece katılımcının gerçek düşüncelerini saptamamız kolaylaşmaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinin kullanılma nedeni; konu ile ilgili derinlemesine bir araştırma yapabilmek bunun yanında içerden bir bakış açısıyla araştırmaya katılanların deneyimlerini analiz edebilmek ve bu deneyimleri onların gözünden değerlendirebilmek bu sayede hassasiyetlerini gözden

kaçırmamak, empati kurarak güvenlerini kazanmak ve fikirlerini açıkça dile getirebilmelerini sağlayabilmek için nitel araştırma tekniklerine başvurulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmının çalışma grubunu Karabük ilinde yaşayan 4 kadın ve Kastamonu ilinde yaşayan 5 kadın oluşturmaktadır. Yaşları 19 ila 57 arasında değişmektedir. (tablo 1 de katılımcılara ait demografik bilgiler yer almaktadır.) Katılımcılar gelişigüzel örnekleme metoduyla sürece dahil edilmiştir. Araştırma sonuçları benzer durumlarda genellenebilir bir nitelik taşımamaktadır.

Tablo 1 Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcı Adı	Yaş	Eğitim Düzeyi	Mesleği	Medeni Durumu	Doğum Yeri
1.Katılımcı	19	Üniversite	Öğrenci	Bekar	Van
2.Katılımcı	21	Üniversite	Öğrenci	Bekar	Kastamonu
3.Katılımcı	24	Üniversite	Mühendis	Evli	Karabük
4.Katılımcı	34	Lise	Ev Hanımı	Evli	Kastamonu
5. Katılımcı	35	Lise	Serbest Meslek	Evli	Karabük
6. Katılımcı	40	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	Kastamonu
7. Katılımcı	45	Lise	Serbest Meslek	Evli	Karabük
8. Katılımcı	50	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	Kastamonu
9. Katılımcı	57	İlkokul	Ev Hanımı	Evli	Karabük

Araştırma gönüllülük esasına dayandırılmış ve katılımcıların bilgileri dahilinde ses kayıtları alınmıştır. Etik kurallar gereği katılımcıların kimlikleri saklı tutulmuştur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmada veriler yarı- yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan bu teknik katılımcıyı sınırlamamakta ve çokta esnek bırakmayarak konudan uzaklaşmasını önlemektedir. Araştırmacıya bu esnekliği sağladığı için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların vücut dili, cevaplarıyla ilişkili duraksama ve tonlamaları da dikkate alınmıştır.

Yarı- yapılandırılmış görüşme formu ile araştırma kapsamındaki kişilere sorular yöneltilmiş, sorulara tamamen bağlı kalınmaktan kaçınılarak hem katılımcıların araştırma üzerinde kontrolleri sağlanmış hem de araştırmaya esneklik kazandırılmıştır. Görüşme formunda 5 açık uçlu soru bulunmaktadır. Bunlara ek olarak görüşmenin gidişatına uygun şekilde ekstra sorularda sorulmuştur. Bu sayede konu sınırlandırılmamış ve farklı alanlarda bilgilerde elde edilmiştir.

Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular aşağıdaki gibidir;

- 1) **Kadın erkek eşitliği hakkında ne düşünüyorsunuz? (Kadın erkek eşitliği)**
- 2) **Neden ev işlerini kadınlar yapar? (Ev işleri)**
- 3) **Toplumda erkek çocuğa daha fazla değer verilmesiyle ilgili ne düşünüyorsunuz? (Erkek çocuğa atfedilen değer)**
- 4) **Kadınların çalışma hayatında yer almalarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz? (Kadınların çalışması)**
- 5) **Neden çocukların bakımı anneye aittir? (Çocukların bakımı)**

Verilerin Toplanması

Araştırmadan elde edilen veriler Karabük ilinde 5 ve Kastamonu ilinde 4 kadınla birebir görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Veriler yarı- yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılarla birebir görüşmeler yapılarak ve gözlem tekniğiyle cevap ve davranışlarının orantısı kontrol edilerek toplanmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce katılımcılar ses kaydı alınacağına dair bilgilendirilmiş ve kimliklerinin gizli tutulacağı kendilerine bildirilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler öncelikle bilgisayar ortamına aktarılmış ardından betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, kişi, nesne ve olaylara ilişkin temel özelliklerin yazılı olarak ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Veriler görüşülenden elde edildiği şekilde değiştirilmeden alıntılar şeklinde aktarılır. Betimsel analizin, araştırmacılar için çalışmak istedikleri farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için sıklıkla başvurulanan bir yöntem olduğu belirtilmiştir (Büyüköztürk ve ark., 2008). Betimsel analiz ile birlikte araştırma kendi içinde değerlendirilmekte olup toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kadınlar üzerindeki etkisini anlamak için, katılımcıların verdikleri yanıtlar yorumlanarak sorular tematik hale getirilmiş ve araştırma sonuçlandırılmıştır.

Bulgular Ve Yorum

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ataerkil bir toplumda etkisini araştırdığımız bu araştırma bu konuda kadınların görüşlerinin alınması amacıyla yapılmış olup bu araştırmaya açıklık getiren sorular; kadın erkek eşitliği, ev işleri, erkek çocuğa atfedilen değer, kadınların çalışması, çocukların bakımı başlıkları şeklinde tematik hale getirilerek karşılaştırılıp yorumlanmıştır.

Kadın Erkek Eşitliği

Dünya üzerinde insanın var oluşundan bu yana en çok tartışılan, üzerinde en çok konuşulan konudur, kadın erkek eşitliği. İkel toplumlardan başlayarak günümüzdeki toplum yapısında da tartışılan önemli konular arasında olmuştur. Kadının bilime girmesiyle bu sorunun görünürlüğü artmış, ele alınıp tartışılmaya başlanmıştır. Her iki tarafta birbirlerinden üstün olduklarını iddia ederler ancak gerçek olan hem kadının hem de erkeğin birbirlerine göre üstün ve farklı yönleri olduğudur. Ne tam olarak kadın her şeyiyle en mükemmel varlıktır, ne de erkek (Duygulu, 2010). Araştırmaya katılan katılımcılar toplumda kadın ve erkek eşitliğinin bilincinde olsalar da gerek yapılan gözlemlerden gerekse de verdikleri cevaplardan bunu yaşamlarında uygulamadıklarını ve erkeklerden daha geri planda bulundukları buna uygun rolleri üstlendikleri kanısına varılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak katılımcı 2, katılımcı 5 ve katılımcı 8 şunları söylemiştir;

❖ “ Türkiye de kadın erkek eşitliği yok. Kadın ve erkek asla eşit olmadı. Kadınlar erkekler gibi geceleri sokakta dolaşamıyor. Eşit değiliz.” (Katılımcı 2)

❖ “ Çok kabul edilmese de kadında erkekte aynı, eşitler. Ama çoğu kişi bunu böyle kabul etmiyor. Kültürümüzden de kaynaklı bu, Türkiye de ki kültür de bu şekilde.”(Katılımcı 5)

❖ “ Kadın ve erkeğin eşit olmasını istiyorum. Ama ne yazık ki böyle değil. Kadınlar baskı altında kalıyor, eziliyor, şiddet görüyor. Bu yanlış.” (Katılımcı 8)

Ev İşleri

Ev işleri genelde kadınlar tarafından yapılır da kimi zaman erkeklerin de ev işlerinde eşlerine yardım ettikleri ve ev işlerini yaptıkları zamanlar olabilir. Çok yaygın olmayan bir durum olsa da gelecekte ev işlerinin eşit bir şekilde paylaşılıp yapılacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda kadınlık, içinde yaşadığımız kültürde, yaş, eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen“ ev” üzerinden tanımlanmaktadır. Bu nedenle ev ve ev işleri, kadının öznelliğinin kurulmasını anlamak için kilit alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Bora, 2010: 21). Özellikle ataerkil toplum yapısı olmak üzere gerek dünyada gerekse Türkiye de ev işlerinin kadınlar tarafından yapılması bir kural haline gelmiştir. Geçmişten günümüze kadar bu kural varlığını sürdürmüştür. Kadınların ev dışında çalıştığı halde ayrıca ev işlerini de yapmaları üzerlerinde ayrı bir yük olarak kendini göstermektedir. Toplumun attığı roller nedeni ile birçok görev kadına düşmekte ve buda kadını hem psikolojik hem de fizyolojik olarak daha fazla yıpratmaktadır. Bu araştırma kapsamında katılımcılardan elde edilen bilgilerde ev işlerini her iki cinsinde yapması gerektiğini; ancak ev işlerinin kadınlar kadar iyi yapılamayacağı bilgisi elde edilmiştir. Bunun yanında ev işlerinin eşit paylaşılması gerektiği ve erkeğin de ev işlerini yapabileceğine dair bilgilerde toplanmıştır. Kadınlar ev işlerini kendi görevleri olarak üstlenmiş ve kendileri yapmaktadırlar. Bu konuyla ilgili olarak katılımcı 3, katılımcı 4 ve katılımcı 9 şunları söylemiştir;

❖ “ Kadında erkekte eşit haklara sahip, her ikisi de insan bu yüzden ev işlerini erkeklerde yapabilir. Aslında çocukluktan bu şekilde alıştırılmalıdır.”(Katılımcı 3)

❖ “ Kadınlar evde kaldıkları ve çalışmadıkları için ev işlerini yaparlar. Artık alışılmış bir şey. Kadınlar evde çalışmaya göre yetiştiriliyor. Genelde ev işlerini kadınlar yapar.”(Katılımcı 4)

❖ “Kadınlar erkeklere göre ev işlerine daha yatkın, alışıklar. Ev işlerini kadın yapar öyle öğrendik. (Katılımcı 9)”

Erkek Çocuğa Atfedilen Değer

Geçmişten günümüze hem dünyada hem Türkiye de ataerkil bir yapı kendini göstermektedir. Bu yapı her iki cinside etkisi altına almakta ve hayatının büyük çoğunluğunu kendi özellikleri içinde dönüştürmektedir. Bu yapının oluşup devam etmesinde hiç kuşkusuz erkek çocuğa verilen değer kız çocuğa verilen değerden yüksek olmasının önemi yadsınamaz. Bu durum toplumsal yapıyı oluşturmakta ve kişileri bu yönde etkilemektedir. Yine bu konuda Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından yapılan ve Türk aile yapısında son 30 yıldaki değişimleri inceleyen araştırma 1970’li yıllarda ekonomik nedenlerle erkek çocuğu yaşlılıkta güvence olarak gören Türk insanının, 2000’li yıllara gelindiğinde bu düşüncesini büyük oranda terk ettiğini ortaya koymuştur.“ Çocuğun Değeri Araştırmasına” göre, 1970’li yıllarda yüzde 84 oranında erkek çocuk tercihi gösteren aileler, 2002’li yıllara gelindiğinde özellikle şehirlerde bu tercihi yüzde 41’ e kadar düşürmüştür (Önder Erol ve Aloglu, 2017). Bu araştırmada katılımcılar göz önüne alındığında

genel olarak erkek çocuğun değerinin kız çocuktan yüksek olduğu kanısına varılmıştır. Ancak katılımcılar tarafından ifade edilenler her çocuğun eşit olduğu aralarında ayırım yapılmaması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak katılımcı 2, katılımcı 7 ve katılımcı 8 şunları söylemiştir;

❖ **“ Erkek çocuğun soyun devamını sağlayacağına inanılıyor. Cahiliye devrinde de kız çocukları diri diri gömölüyordu. Peygamberlerimizde erkek. Geçmişten gelen bir durum olduğu için.” (Katılımcı 2)**

❖ **“ Ayrımcılık yapılmamalı çocuklar arasında, ikisi de aynı benim için.”(Katılımcı 7)**

❖ **“ Erkek çocuk kız çocuktan daha fazla iş yapıyor ve geleceğin güvencesi olarak görölüyor. Çünkü genelde ailesine erkek çocuk bakar.” (Katılımcı 8)**

Kadınların Çalışması

Kadınlar geçmişe oranla günümüzde çalışma yaşamında daha fazla rol üstlenmektedirler. Cumhuriyet dönemiyle de kadınlar çalışma hayatında daha fazla yer edinmişlerdir. Kuşkusuz kadına verilen haklar ve bu yönde oluşturulan yasalar kadının ön plana çıkmasında önemli bir etken olmuştur. Kadınların istihdamı, ekonomik bağımsızlığa kavuşmalarının ve toplumda kadın ve erkek arasında daha fazla eşitlik sağlanması anahtarıdır. Kadınların eğitim düzeyinin artması da çalışma hayatında, yönetimde yer almalarında büyük etkiye sahiptir. Geçmişle günümüz arasındaki farklardan biride budur.

Bu araştırma kapsamında ulaşılan bilgiler ise kadınında erkek kadar çalışma hayatında yer alması gerektiğini içermektedir. Kadınlarda belirli bir eğitim seviyesine ulaşmalılar ve yapmak istedikleri işleri hiçbir ayrımcılığa uğramadan yapabilmeliler. Bu konuyla ilgili olarak katılımcı 1, katılımcı 6, katılımcı 7 ve katılımcı 9 şunları ifade etmiştir;

❖ **“ Erkek her zaman çalışıyor, istediğini yapabiliyor. Ama kadın evde olduğu için kendi ihtiyaçlarını karşılayamıyor, erkeğe muhtaç duruma düşüyor bence kadınlarda çalışmalı ayakları üzerinde durabilmeli.”(Katılımcı 1)**

❖ **“Aslında çalışmalıyız. Kimi zaman istediğimizi alamıyoruz. Kendi paramızı kendimiz kazanmalıyız. O zaman daha rahat harcarız. Eşimize ihtiyacımız olmaz.” (Katılımcı 6)**

❖ **“Herkes istediği şeyi, yapabileceği işi yapmalı.” (Katılımcı 7)**

❖ **“Artık devir değişti kadınlarda okumalı, çalışmalı.”(Katılımcı 9)**

Çocukların Bakımı

Çocukların bakım görevi genelde anneler tarafından üstlenilmektedir. Bu durum kimi zaman annenin çalışması halinde değişebilmektedir. Anneanne babaanne tarafından da bu görev üstlenilebilmektedir. Gelişmiş ölkelerde çocukların bakım görevi anne ve baba arasında paylaşılmaktadır. Her ikisi de bu rolü uygun bir şekilde yerine getirebilmektedir. Ancak gelişmemiş ve ataerkil toplumlarda bu durum söz konusu olmamaktadır. Kadına ve erkeğe biçilen bir takım roller mevcuttur. Kişiler bu rollere, kalıp yargılara uygun davranmak zorundadırlar. Nitekim bu rollerin başında çocukların bakımı da gelmektedir. Bu görev kadının üzerine yapışmış ve o da bu durumu içselleştirmiş bir durumdadır. Günümüzde bu durum gelişmiş ölkelerde daha az yaygındır. Eğitim seviyesi, kadınların çalışma hayatında yer alma oranları arttıkça çocukların bakımıyla ilgili görevlerde eşler arasında eşit paylaşılacaktır. Bu araştırmada bu konuyla ilgili toplanan bilgiler kadının çocuğuna daha iyi bakacağı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunda kadının çocukluğundan

itibaren bu rolü içselleştirdiği ve aksini çevresinde görmemesinden dolayı bu durumun yaşandığı söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak katılımcı 2, katılımcı 4 ve katılımcı 7 şunları ifade etmiştir;

❖ **“Çünkü babaları bakamaz. Bebekler anneye bağımlıdır, beslenme konusunda tuvalet konusunda... Anne çocuğun bu ihtiyaçlarını babadan daha iyi karşılar. Çünkü annelik duygusuna sahiptir.” (Katılımcı 2)**

❖ **“ Anne daha iyi bakar. Kadınlar genelde evde olur ve çocukların ihtiyacını en iyi anne karşılar. Sevgiyi ve ilgiyi anne daha fazla sağlar.”(Katılımcı 4)**

❖ **“Çocuklara biz daha iyi bakarız. Erkekler bizim kadar iyi bakamaz alışkın değiller.” (Katılımcı 7)**

Katılımcıların genel görüşleri dikkate alındığında kadın erkek eşitliğine sahip bir toplum yapısında olduğumuzu düşünememekteyiz. Bunun nedeni olarak geçmişten günümüze kadar süregelen ataeril toplum yapısı ve bu toplum yapısı içinde, bu toplumsal cinsiyet yargılarını içselleştiren nesiller olmuştur. En önemli sebeplerden biride ataerkilliğin kültüre işlenmesi kültürün özümseyerek gelecek nesillere aktarılması olmuştur. Nitekim yanlış yargıların çocukların bilincine yerleştirilmesi, bunun da eğitim sürecinde gerçekleştirilmesi ataeril toplum zihniyetinin değiştirilip dönüştürülmesinin önünde büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların görüşleri çerçevesinde eşitliği savunan fikirler olsa da genellikle toplumun dikte ettiği cinsiyet yargılarını özümstediklerini ve buna göre hayatlarını devam ettirdiklerini ve yine çocuklarını da aynı kültür ve yargılar çerçevesinde yetiştirdiklerine şahit olmaktadır.

Sonuç

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte ve gelişmemiş olan ülkelerde bir takım cinsiyet yargıları mevcuttur. Bu yargılar kültürden kaynaklanırken kişilerde kültürü özümseyerek ve çocuklarına aktararak kültürün içeriklerini, yargılarını devam ettirmektedirler. Bunu devam ettirmedeki en önemli etken çocuklardır. Kültür çocuklara sosyalizasyon sürecinde içinde bulundukları, yaşamlarını devam ettirdikleri belli normlara sahip olan toplum tarafından aktarılmakta ve çocuk bunu içselleştirmekte ve gelecekte o da çocuklarına aktarmakta bu şekilde bir döngü içerisinde kültür ve onun içinde bulunan roller, cinsiyet yargıları nesilden nesile aktarılmaktadır. Konumuz dâhilinde ele aldığımız toplumsal cinsiyet yargıları da kültürün içerisinde bulunmakta ve toplumun bu yönde oluşturduğu, kişilere attığı roller bireyler tarafından benimsenerek gelecek nesillere aktarılmakta ve bu yargılar kişiler arasında etkileşim süreciyle de yaygınlaşmaktadır. Toplum tarafından, özellikle ataeril toplumlar tarafından kişilere atfedilen roller bağlamında oluşan cinsiyet yargıları bireylerin sosyal yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum araştırmamızda ele aldığımız üzere kadınların yaşamlarında son derece etkilidir. Küçük yaşlarından itibaren ataeril bir toplum içerisinde ve buna uygun olarak oluşmuş kültür içinde yaşamlarını devam ettiren kadınlar toplumsal cinsiyet yargılarını doğru olarak kabul etmekte ve bu yönde oluşturulmuş rolleri benimseyerek yaşamlarını bu çerçevede yaşamakta ve sınırlandırmaktadırlar. Kültürden, cinsiyet yargılarından ve bireylerin düşünce yapılarından meydana gelen ve kadınlara biçilen roller onları toplumda ikincil bir alana itmekte gerek toplumda gerekse çalışma yaşamlarında hak ettikleri yerlerde bulunmalarına engel teşkil etmektedir. Toplumsal cinsiyet yargılarına ilişkin rolleri yaşamlarının başlangıcından itibaren aile başta olmak üzere diğer alanlardan da öğrenen kadınlar bu rollerin doğruluğu ve yanlışlığı arasında sıkışmış olsa da bu rollere uyum davranışları devam etmektedir. Bu nedenle bir döngüsel süreç baş göstermektedir. Annelerinin yaşamlarındaki rollerini kendilerine model alan çocuklar bu rollerin doğruluğunu kabul etmekte ve bu rollere yaşamlarında uyum göstermektedirler. Kesilemeyen bu döngüsel süreç kültürün devamlılığında da etkilidir. Toplum yapısı da bu şekilde biçimlenmekte ve kadınların yaşamlarında etkili olmaktadır. Gelişmemiş toplumlarda birey olarak, insan olarak değerlendirilmeyen kadın her

zaman daha aktif ve üretken olsa da daha geri planda kalmaktadır. Gelişmiş toplumlar tarafından düzenlenen yasalar bunu engellemeyi amaç edinmiş ve bu kapsamda kadınlara haklar verilmiştir. Günümüzde toplum içinde, sosyal yaşamda ve çalışma hayatında ön plana çıkan kadınlar bu yasalar ve düzenlemeler ile haklarına kavuşmuş cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet yargıları ve toplum tarafından dikte edilen rollerin etkisinden çıkmış ikincil cinsiyet kavramından ayrı değerlendirilmeye başlanmıştır. Hala daha haklarına erişemeyen, şiddete, ölüme ve çocuklarından ayrı bir yaşama mecbur bırakılan kadınlar için yeni düzenlemelerin yapılması ve bu kadınların sosyal hizmet faaliyetleri ışığında bu düzenlemelere erişimlerinin sağlanması, hak ve özgürlüklerinin bilincinde olmaları sağlanarak güçlendirilmeleri ve toplum yaşamında toplumsal cinsiyet yargılarının etkisinden çıkarak olmaları gerektiği yerde bulunmalarının sağlanması hem kendilerinin hem de onları rol model alan çocuklarının menfaatlerine olacaktır.

Kaynakça

- Bora, A. (2010). Kadınların Sınıfı (s. 21), İstanbul: İletişim yayınları
- Burgess, D. ve Borgida, E. (1999). (akt. Sakallı Uğurlu, 2016). Who women are, who women should be: Descriptive and prescriptive gender stereotyping in sex discrimination. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(3), 665-692.
- Büyüköztürk, Ş. , Çakmak, E. K. , Akgün, Ö. E. , Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Duygulu, S. (2010). Kadın Erkek Eşitliği: Ne Kadar Eşitiz? 06 Mayıs 2019 tarihinde (<https://www.tavsiyeyediyorum.com>) adresinden erişildi.
- Eagly, A. H. ve Mladinic, A. (1989). (akt. Sakallı Uğurlu, 2016). Gender stereotypes and attitudes toward women and men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 15(4),543-558.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 219-227.
- Pelin Önder Erol [1] , Ebru Aloğlu (2017). Çocuğun Değeri ve Aile Değişimi: Türkiye'den Otuz Yıllık Bir Portre. *Sosyoloji Dergisi*. Sayı 35: 77- 101. 21 Kasım 2019 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/37643/434791> adresinden erişildi.
- Sakallı Uğurlu, N. (2016). Günümüz Türkiye'sinde Cinsiyet Kalıp Yargıları Kadın Kimdir? Erkek Kimdir? *Sosyal Psikoloji Kongresi*.
- Şafak, Ş. (1989). Ailede Rol, Fonksiyon ve Sorumluluk Dağılımı. *Türk Ailesinin Sosyal ve Ekonomik Durumu Sempozyumu*. Ankara, Başbakanlık SHÇEK Basımevi. S. 34 – 43.
- Vatandaş, D. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (35), 29-56.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.